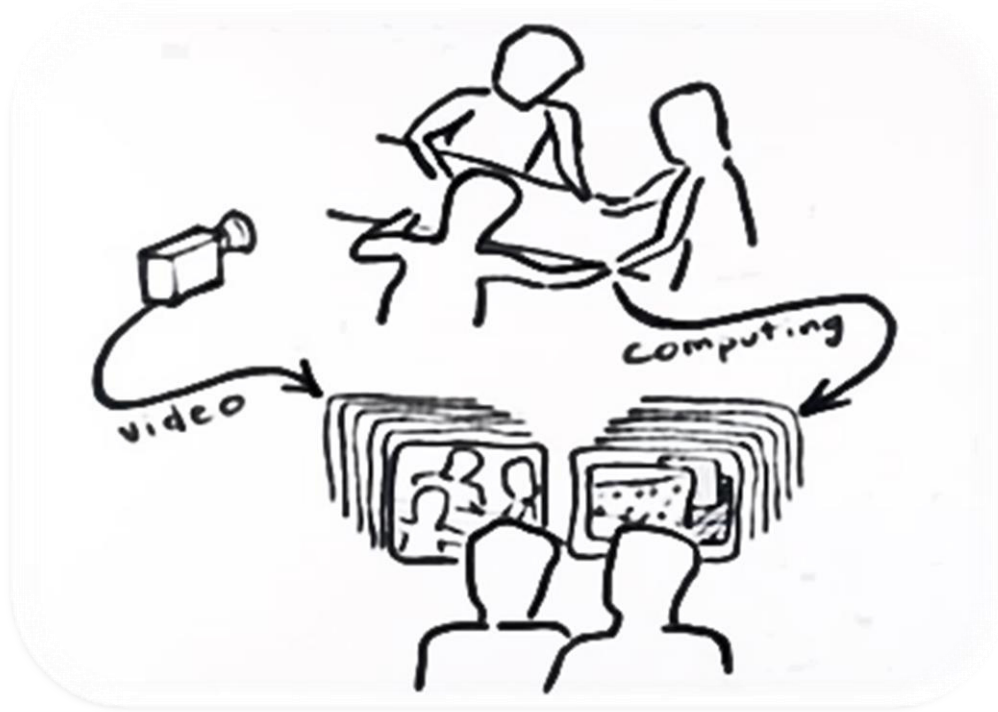

Застосування сучасних інформаційних та комунікаційних технологій у процесі формування інформаційної культури учнівства в умовах воєнного стану

Олена КАМЄЛІНА, директор;
Всеволод СЕРГІЄНКО, заступник
директора з навчально-виховної роботи;
Карина БЄЛЯЄВА, практичний психолог-
методист, кандидат педагогічних наук,
Комунального закладу «Безлюдівський
юридичний ліцей
імені І.Я. Підкопая
Безлюдівської селищної ради»

ПЕРСОНАЛІЇ

1. Прізвище, ім'я, по батькові – Камеліна Олена Петрівна.

2. Число, місяць, рік народження – 11.04.1978 р.

3. Повна назва закладу освіти, який закінчила, рік закінчення: Українська інженерно-педагогічна академія, 2001, Українська інженерно-педагогічна академія, 2002, Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія Харківської обласної ради», 2020.

4. Стаж педагогічної роботи – 12 років.

5. Основні етапи педагогічної діяльності:

01.09.2003 – 31.08.2004 – учитель інформатики та економіки Безлюдівського НВК з ліцеєм;

02.12.2013 – 04.11.2014 – учитель економіки Безлюдівського юридичного ліцею імені Героя Радянського Союзу І.Я.Підкопая Харківської районної ради Харківської області;

04.11.2014 – 15.08.2016 – заступник директора з навчально-виховної роботи цього ж ліцею;

14.03.2017 – 01.09.2021 – вчитель економіки, вчитель математики цього ж ліцею;

01.09.2021 – 13.06.2022 – заступник директора з навчально-виховної роботи КЗ «Безлюдівський юридичний ліцей імені Героя Радянського Союзу І.Я. Підкопая Безлюдівської селищної ради»;

13.06.2022 і по теперішній час – директор КЗ «Безлюдівський юридичний ліцей імені Героя Радянського Союзу І.Я. Підкопая Безлюдівської селищної ради».

6. Місце роботи, посада, яку займає Комунальний заклад «Безлюдівський юридичний ліцей імені І.Я.Підкопая Безлюдівської селищної ради», директор.

7. Педагогічні відзнаки та визнання – немає.

8. Сутність досвіду. Запровадження системи формування інформаційної культури здобувачів освіти у Комунальному закладі «Безлюдівський юридичний ліцей імені І.Я.Підкопая Безлюдівської селищної ради».

9. Методологічна основа педагогічного досвіду створення системи формування інформаційної культури у цифровому просторі закладу загальної середньої освіти.

ПЕРСОНАЛІЇ

1. Прізвище, ім'я, по батькові Сергієнко Всеволод Сергійович.

2. Число, місяць, рік народження 07.02.2000 р.

3. Повна назва закладу освіти, який закінчив, рік закінчення: Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, 2022 р.

4. Стаж педагогічної роботи: 5 років 8 місяців

5. Основні етапи педагогічної діяльності:

– 01.09.2018-27.08.2021 – учитель історії КЗ «Лизогубівський ліцей»;

– 01.09.2021-11.07.2022 – учитель історії та правознавства КЗ «Безлюдівський юридичний ліцей імені І.Я. Підкопая Безлюдівської селищної ради»;

– з 11.07.2022 по даний час – заступник директора з навчально-виховної роботи, учитель історії та правознавства КЗ «Безлюдівський юридичний ліцей імені І.Я. Підкопая Безлюдівської селищної ради».

6. Місце роботи, посада, яку займає Комунальний заклад «Безлюдівський юридичний ліцей імені І.Я.Підкопая Безлюдівської селищної ради», заступник директора з навчально-виховної роботи, учитель історії та правознавства.

7. Педагогічні відзнаки та визнання Грамоти Безлюдівської селищної ради (2022, 2023), Грамоти Харківської районної державної адміністрації (2019,2020,2021) Відзнаки за підготовку переможців II етапу конкурсу захисту МАН (2019,2020,2022)

8. Сутність досвіду Запровадження системи формування інформаційної культури у цифровому просторі закладу загальної середньої освіти.

9. Методологічна основа педагогічного досвіду створення системи формування інформаційної культури у цифровому просторі закладу загальної середньої освіти.

10. Наявність друкованих робіт:

- Сергієнко В. С. «Особливості управління закладом загальної середньої освіти в умовах воєнного стану»: матеріали Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції з міжнародною участю (17 травня 2023 року); [за заг. ред. проф. Р. Черновол-Ткаченко, проф. О. Мармази, доц. О. Гречаник] (електронне видання). У двох частинах. Ч. 2. Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2023. 94 с.

ПЕРСОНАЛІЇ

1. **Прізвище, ім'я, по батькові** – Беляєва Карина Юріївна.
2. **Число, місяць, рік народження** – 20.03.1981 р.
3. **Повна назва закладу освіти, який закінчила, рік закінчення:** Харківський державний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, 2003 р.
4. **Стаж педагогічної роботи** – 20 років, 10 місяців.
5. **Основні етапи педагогічної діяльності:**

З 01.07.2003 по цей час – практичний психолог Безлюдівського НВК / Безлюдівського юридичного ліцею імені Героя Радянського Союзу І.Я.Підкопая Харківської районної ради Харківської області.

У 2017 році присвоєно науковий ступінь кандидата педагогічних наук.

6. Місце роботи, посада, яку займає практичний психолог-методист Комунального закладу «Безлюдівський юридичний ліцей імені І.Я. Підкопая Безлюдівської селищної ради».

7. Педагогічні відзнаки та визнання:

- Переможець фінального етапу «Джерело творчості» (2023), Грамота Міністерства освіти і науки України (2021).
- Грамоти Інституту модернізації змісту освіти (2020, 2021).
- Грамоти Безлюдівської селищної ради (2022, 2023).
- Відзнаки за III місце участі у Всеукраїнському конкурсі авторських програм для соціальних педагогів (2020, 2021).
- Відзнаки за підготовку переможців III етапу конкурс-захисту МАН (2015- 2023 рр.).

8. Сутність досвіду. Запровадження системи формування інформаційної культури здобувачів освіти у Комунальному закладі «Безлюдівський юридичний ліцей імені І.Я.Підкопая Безлюдівської селищної ради».

9. Методологічна основа педагогічного досвіду

10. Наявність друкованих робіт:

– Беляєва К.Ю. Професійне зростання педагога у процесі організації дистанційного та змішаного навчання. Інноваційні трансформації в сучасній освіті: виклики, реалії, стратегії : зб. матер. III Всеукр. відкр. наук.-практ. онлайн-форуму, Київ, 15–16 черв. 2021 / за заг. ред. І. М. Савченко, В. В. Ємець. Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2021. С. 320-323.

– Беляєва К.Ю. Створення умов для розвитку здібностей обдарованих вихованців у закладі загальної середньої освіти URL: https://iod.gov.ua/ua/naukovi-zahodi/materiali-provedenih-zahodiv/28_materiali-onlayn-seminaru-pidtrimka-ta-suprovid-profesiynogo-samoviznachennya-obdarovanih-uchniv-u-suchasnomu-informaciyno-osvitnomu-prostori (виступ 31.05.2021).

– Беляєва К.Ю., Дубіна І.О. Розвиток розподіленого лідерства у старшокласників в умовах діджиталізації освітнього простору. Матеріали четвертого міжнародного симпозіуму «Освіта і здоров'я підростаючого покоління»: Зб. наук. праць / За ред. Страшка С.В. Вип. 4. К.: Алатон, 2022. С.9-12.

– Беляєва К.Ю. Проєктування розвитку та психолого-педагогічного супроводу обдарованої особистості: в умовах воєнного стану : матеріали науково-практичної онлайн-конференції (Київ, 23–25 червня 2022 р.). Київ: Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2022. С. 15-26. URL: https://iod.gov.ua/ua/naukovi-zahodi/materiali-provedenih-zahodiv/33_xiv-naukovo-praktichna-onlayn-konferenciya-proyektuvannya-rozvitku-ta-psihologo-pedagogichnogo-suprovodu-obdarovanoyi-osobistosti---v-umovah-voyennogo-stanu

– Беляєва К.Ю. Профілактика булінгу та мобінгу в діяльності працівників психологічної служби в умовах формування безпечного освітнього середовища. Джерело педагогічних інновацій. Безпечна освіта. Науково-методичний журнал. Випуск № 1(41). Харків: Харківська академія неперервної освіти, 2023. С. 127-132.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
I. ОСНОВНА ЧАСТИНА	10
1.1. Система формування інформаційної культури в КЗ «Безлюдівський юридичний ліцей імені І.Я. Підкопая Безлюдівської селищної ради»	10
1.2. Теоретичний аспект досвіду	14
1.3. Роль інформаційних та комунікаційних технологій у процесі формування інформаційної культури учнівства в умовах воєнного стану	17
1.4. Технологія розвитку інформаційної культури старшокласників засобами позакласного освітнього середовища	18
II. ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ ДОСВІДУ	21
2.1. Діагностика рівня розвитку інформаційної культури	21
2.2. Впровадження розробленої технології розвитку інформаційної культури старшокласників засобами позакласного освітнього середовища	23
2.3. Аналіз результатів упровадження технології розвитку інформаційної культури старшокласників засобами позакласного освітнього середовища	25
ВИСНОВКИ	27
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	29
ДОДАТКИ	31
Додаток А. Анкета «Оцінка рівня інформаційної культури»	31
Додаток Б. Вправа «Доброчесність та інформаційна культура в сучасних умовах»	36
Додаток В. Опис занять програми з розвитку навичок протидії секстингу серед підлітків закладів загальної середньої освіти «Обережність та обачливість - помічники мого життя» (авторки Беляєва К.Ю., Іванюк К.В.)	38

ВСТУП

Ідея навчання упродовж життя спрямована в сучасному суспільстві на подолання протиріч між стрімким розширенням інформаційного освітнього простору, який збільшує об'єми інформації у закладах загальної середньої освіти та позашкільної освіти і обмеженими можливостями її засвоєння людиною у період навчання в школі. Під час війни дуже важливим є питання розвитку інформаційної культури учнівства, особливо, коли здобувачі освіти постійно отримують негативну інформацію про воєнні події, відчуваючи небезпеку, напруження. У зв'язку з цим виникає завдання – розвивати в учнів вміння вилучати необхідну, корисну і цікаву інформацію з різних джерел, ефективно задовольняти інформаційні потреби, які виникають в процесі навчальної, дозвілєвої або самоосвітньої діяльності. Означеної мети неможливо досягнути без розвитку системи знань, умінь, навичок, уявлень, які є необхідними для здійснення пошуку, критичного сприйняття інформації, забезпечення ефективного захисту від шахраїв (кіберзлочинність), якісного аналізу і обробки інформації з метою використання її в практичних цілях. Все коло означених знань і вмінь прийнято пов'язувати з поняттям «інформаційна культура».

Актуальність теми.

Указ Президента України від 25.05.2020р. № 195/2020 «Про Національну стратегію розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі» [22] зазначає важливість соціальної безпеки, комфорту і благополуччя всіх учасників освітнього процесу. Також акцентується на недостатній увазі до створення у закладах освіти умов інформаційної безпеки. Останнім часом актуалізується питання розвитку інформаційної культури учнівства, але поряд з цим у недостатньо розробленою є система формування інформаційної культури в закладах загальної середньої освіти, зокрема з урахуванням віку здобувачів загальної середньої освіти (далі - старшокласників).

Так, Міністерством освіти і науки України за останні напрацьована певна нормативна база, яка дозволяє організувати освітній процес в умовах війни, зокрема, Наказ МОН № 563 від 15.05.2023 року «Про затвердження методичних рекомендацій щодо окремих питань здобуття освіти в закладах загальної середньої освіти в умовах воєнного стану в Україні» [23]. Однак, за даними опитування Міністерства освіти і науки України, «серед чинників, що негативно впливають на результати навчання учнів у дистанційному режимі в умовах воєнного стану, учителі назвали такі: відсутність «живого спілкування» між учителем і учнем (61 %); невміння самотійно вчитися (52 %); зниження мотивації до навчання (47 %); байдужість, апатія (37 %); неспроможність сконцентруватися на навчальному матеріалі (27 %); брак зворотного зв'язку від учителів (13 %)» [12, с.269]. Отримані дані свідчать про недостатній рівень розвитку інформаційної культури в умовах воєнного стану. На сьогодні відсутнім є комплексне уявлення та сприйняття інформаційної культури, особливостей та специфіки її розвитку у здобувачів загальної середньої освіти, зокрема, у здобувачів профільної

середньої освіти, які стоять перед вибором майбутньої професії. Як свідчить досвід роботи у закладі загальної середньої освіти формування інформаційної культури тільки під час освітнього процесу не дає очікуваних результатів, оскільки відсутня системність у застосуванні сучасних інформаційних та комунікаційних технологій, особливо цей процес ускладнюється в умовах воєнного стану. Тому важливо звернути увагу на необхідність її розвитку під час організації позакласних занять, до яких можуть бути залучені як адміністрація, так і фахівці психологічної служби.

Відсутність єдиного теоретичного підходу до розвитку інформаційної культури, соціальна значущість розвитку інформаційної культури учнів як необхідної умови їх готовності до постійного оновлення знань, недостатня розробленість засобів вирішення проблеми зумовили вибір теми досвіду – «Застосування сучасних інформаційних та комунікаційних технологій у процесі формування інформаційної культури учнівства в умовах воєнного стану».

Мета досвіду: теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити ефективність застосування сучасних інформаційних та комунікаційних технологій у процесі формування інформаційної культури учнівства в умовах воєнного стану.

Об’єкт дослідження – інформаційна культура учнівства в умовах воєнного стану.

Предмет дослідження – застосування сучасних інформаційних та комунікаційних технологій у процесі формування інформаційної культури учнівства в умовах воєнного стану.

Завдання досвіду:

1) здійснити теоретичний аналіз наукової літератури з питань формування інформаційної культури як однієї з умов цифровізації освітнього простору;

2) дослідити особливості розвитку інформаційної культури (на прикладі здобувачів профільної середньої освіти – старшокласників) та виділити основні компоненти, що входять до складу цього поняття;

3) визначити критерії, показники та існуючий рівень розвитку інформаційної культури старшокласників;

4) розробити й теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити технологію розвитку інформаційної культури старшокласників засобами позакласного освітнього середовища.

Зв’язок досвіду з джерелами. У педагогічній літературі проблема формування інформаційної культури особистості і в окремих аспектах висвітлена дослідниками: К.Беляковим [2], Ф.Власенко [3], В.Воронковою [5], О.Вороном [6], Д.Десятерик [8], Є.Нудьга [11], Ю.Палеха [14], Т.Соколовської [20]. Проблематика інформаційної культури підлітків та старшокласників – Я.Галета [7], Б.Оранюк [25], Л.Трифаніна [19], Л.Сокурянської, С.Щудло [21].

Наукова новизна досвіду визначається тим, що:

– *визначено* сутність і особливості розвитку інформаційної культури

старшокласників у позакласній діяльності на основі особистісного, діяльнісного, компетентнісного і технологічного підходів із застосуванням сучасних інноваційних технологій та інформаційно комунікаційних і комп'ютерних технологій в процесі здійснення педагогічного впливу на особистість учня з метою інформаційного розвитку ініціативи та самореалізації.

– *обґрунтована і розроблена* технологія розвитку інформаційної культури старшокласників засобами позакласного освітнього середовища, яка включає такі структурні компоненти: концептуально-цільовий, змістовий та результативний;

– *виявлено* критерії розвитку інформаційної культури старшокласників, які дозволили встановити відповідність показників з вимогами, що, забезпечило підвищення інформаційної культури старшокласників у цілому.

Практична значущість досвіду полягає в розробці й упровадженні технології з розвитку інформаційної культури старшокласників засобами позакласного освітнього середовища, а також у розробці інструментарію з ефективної організації цього процесу.

Отримані результати можуть бути використані в освітній діяльності закладів загальної середньої освіти та закладів позашкільної освіти, а також у процесі розробки виховних заходів, метою яких є – розвиток інформаційної культури старшокласників.

I. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1.1. Система формування інформаційної культури у КЗ «Безлюдівський юридичний ліцей імені І.Я. Підкопая Безлюдівської селищної ради»

Умови, які склалися сьогодні в Україні, вимагають істотного підвищення якості цифровізації освітнього простору, а також висвітлення тенденцій щодо інформаційної безпеки освітнього середовища. На сьогодні важливо формувати не лише загальні уявлення про необхідність розумного, безпечного використання інформаційних технологій, а й звертати увагу на культуру здобуття та якісне використання інформації у здобувачів освіти. У зв'язку з війною та тривалим дистанційним навчанням постає необхідність запровадження системи інформаційних і комунікаційних технологій в освітній процес закладу загальної середньої освіти. Якісне запровадження цих технологій передбачає сформованість у здобувачів освіти відповідного рівня інформаційної культури. У Комунальному закладі «Безлюдівський юридичний ліцей імені І. Я. Підкопая Безлюдівської селищної ради» запроваджено систему застосування інформаційних і комунікаційних технологій у процесі формування інформаційної культури учнівства, зокрема старшокласників. Урахування актуальності цього питання в освітньому процесі нашого закладу освіти відбувається постійно.

Починаючи з 2019 року, адміністрація, лідери учнівського самоврядування, психологічна служба, методична рада ліцею працюють у системі для забезпечення інформаційної безпеки освітнього процесу. Так, у 2019 році практичним психологом-методистом Беляєвою К. Ю. та соціальним педагогом Іванюк К. В. розроблено програму для підлітків «Обережність і обачливість – помічники мого життя» з профілактики секстингу серед підлітків (*додаток В*). Програма спрямована на профілактику інтернет-залежності та формування навичок безпечної поведінки в мережах. Значущість і важливість програми відзначена на III етапі в номінації «Соціальний педагог» Конкурсу авторських програм для працівників психологічної служби «Нові технології у новій школі – *третє місце*, у 2021 році схвалена Інститутом модернізації змісту освіти для використання в закладах загальної середньої освіти. Також авторки розробили програму з формування безпечного освітнього простору в закладах освіти «Життя – мій безпечний простір», яка спрямована на формування інформаційної та соціальної компетентності здобувачів загальної середньої освіти. У 2021 році програма відзначена серед призерів конкурсу авторських програм на III етапі – *третє місце* серед соціальних педагогів.

До реалізації питання формування інформаційної культури учнівства залучено і юних науковців нашого ліцею. Так, протягом 2021 – 2024 років під керівництвом практичного психолога-методиста Беляєвої К. Ю. здійснюється підготовка та успішний захист учнівських проєктів, які на II етапі Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідних робіт МАН посіли призові місця в секціях «Педагогіка», «Соціологія», «Філософія». З урахуванням сучасних викликів дистанційного навчання та специфіки використання інформаційних технологій в освіті основний фокус діяльності

переноситься на розуміння процесу комунікації, налагодження ефективної взаємодії з учнівством. Для пошуку нових можливостей більш ефективної комунікації із суб'єктами освітнього процесу педагогічним колективом постійно робиться акцент на підвищення рівня власної інформаційної культури, використання сучасних можливостей цифрових сервісів і платформ.

У червні 2021 року Карина Юрїївна, психолог ліцею, пройшла навчання за програмою «Цифровий простір педагога», а у вересні цього ж року долучилася до Всеукраїнського онлайн-хабу. Вона створює власні розробки та презентує їх на Всеукраїнському рівні вже три роки, обмінюється досвідом із колегами на форумах із педагогічної проблематики, заняттях з формування soft skills як педагогів, так і учнівської молоді. Така ініціатива створює додаткові можливості для організації системи роботи в умовах дистанційного навчання. Наразі продовжується пошук ефективних форм і засобів формування інформаційної культури.

З 2021 року в ліцеї запроваджено програму онлайн-клубу «Smart Clubhouse». *Завдання діяльності онлайн-клубу* спрямовані на формування інтересу до інформаційної проблематики, розвиток медіаграмотності, готовності до критичної оцінки інформації.

Програма складається із занять, які враховують критерії розвитку інформаційної культури. За результатами дослідження 2021 – 2023 років установлено низький рівень обізнаності учнів із питань інформаційної культури. Дослідження проведено з урахуванням інструментарію, який частково доповнено та розроблено, виходячи з досвіду запровадження системи формування інформаційної культури старшокласників (*Додаток А*). Детальне вивчення причин низьких показників інформаційної культури дозволило виявити ті з них, що пов'язані з недостатнім розвитком навичок у здобувачів освіти щодо опрацювання інформації, виявлення фейків, несформованістю навичок кібергігієни, низькою активністю щодо використання освітніх онлайн-платформ. З урахуванням особливостей воєнного часу у 2022 році сплановано діяльність онлайн-клубу, спрямовану на формування знань про безпеку в мережі, особливостей використання інформації, її опрацювання в умовах війни.

Учасники онлайн-клубу Smart Clubhouse долучаються до занять за допомогою онлайн-ресурсів. Учні усвідомлюють, що не тільки педагоги й фахівці в галузі медіа мають сприяти розвитку інформаційної культури, а й вони самі можуть стати учасниками цієї діяльності. Проведення занять за допомогою сучасних онлайн-ресурсів дозволяє розвивати презентаційні навички.

Учні ознайомлюються з блогом президента ліцею (Іванчіхіна Крістіна), а також старшокласники пропонують на створених ними блогах свої ідеї для впровадження засобів для ефективної діяльності з розвитку творчості в умовах цифровізації засобами позакласного освітнього середовища— створення онлайн-клубу «Креатив» у 2023 році (Беркар Софія) [25]. Участь у самоврядуванні спрямована на підвищення інтересу до використання сучасних інформаційних технологій старшокласниками. Так, Іванчіхіна Крістіна розробила власний блог із проблематики розвитку пізнавальних процесів

підлітків. Ураховуючи виклики й освітні втрати здобувачів освіти в сучасних умовах, вона представила матеріали заняття з можливостей розвитку пам'яті та мислення [24]. Проведення цих занять і використання інформації з блогу дозволило відслідкувати динаміку залучення підлітків до процесу проєктування, зокрема на заняттях медіаграмотності з учнями 5-х класів. Відстежуються позитивні зрушення у засвоєнні знань із використанням інформаційних ресурсів, оскільки до проведення занять долучаються старшокласники, які демонструють молодшим підліткам власні розробки, чим підвищують мотивацію до вмілого використання інформаційних технологій. Проведення занять з урахуванням сучасних цифрових застосунків, використання ігрових методів і технологій сприяє підвищенню ефективності формування інформаційної культури учнівства.

Такі складові інформаційної культури як навички кібергігієни, інформаційна грамотність і критичне та креативне мислення є важливими для успішної професійної реалізації. У 2023 році під керівництвом практичного психолога-методиста Беляєвої Карини та призерки Всеукраїнського конкурсу-захисту науково дослідних робіт МАН Талків Юлії створено блог для учнів із метою більш ефективного опанування ними важливої тематики інформаційної безпеки в мережі [26].

З минулого року організовано серію занять, під час яких розглянули переваги та недоліки використання соціальних мереж. Найбільш ефективними виявилися заняття з питань блогерства, захисту персональних даних.

Цікавим було проведення інтерактивного заняття «Професії майбутнього» (за допомогою сервісів миттєвого опитування Tricider.com; «рандомних коліс» і «хмар слів», що сприяло підвищенню показників за). Також оригінальним і насиченим було заняття «Спілкуємося конструктивно в мережах».

З вересня 2022 року в ліцеї запроваджено курс «Культура добросусідства», а з 2022 – «Основи медіаграмотності». Актуалізація питань з тематики інформаційної безпеки під час викладання цих курсів впливає на формування інформаційної культури не лише старшокласників, а й усього учнівства.

Використовуючи цифрові інструменти у процесі розвитку медіаграмотності, як складової інформаційної культури, педагоги мають змогу пересвідчитися, що вони сприяють розвитку критичного мислення, прогнозування, осмислення інформації. Це уможливлює оптимізацію часу підготовки до занять, дозволяє активізувати пізнавальну діяльність учнів і учениць, підвищити інтерес до занять в умовах дистанційного навчання. Захоплення ідеями спільного творення під час занять за допомогою сучасних технологій дистанційного навчання, використання онлайн-дошок, сервісів для генерації ідей, онлайн-буклетів, сервісів для створення історій у мережі сприяє підвищенню рівня інформаційної культури.

Із 2019 року наші здобувачі освіти беруть участь у заходах, які проводить Лабораторія критичного мислення Національного центру «Мала академія наук України», під час яких оволодівають навичками використання інформаційних технологій, цифрових сервісів, отримують досвід презентації власних розробок. Із 2022

року учні беруть участь у Genius Olimpiad Ukraine: Федорченко Єгор має срібло, Іванчіхіна Крістіна виборола бронзу в березні 2024 року. Готуючи до захисту свої проекти з креативного письма (есе та поезія), учні заохочують до такої діяльності інших дітей, відчувачи потребу у формуванні успішної особистості, яка володіє сучасними ІКТ, уміє представити результати своєї творчої діяльності, захопити своєю ідеєю через сучасні засоби комунікації.

Наші ліцеїсти-старшокласники посідають призові місця, захищаючи проекти з проблематики інформаційної культури, мережових конфліктів, подаючи до друку тези та статті. Так, у вересні 2023 року заступник директора з навчально-виховної роботи Сергієнко В. С. організував роботу учнівсько-педагогічної не (конференції), під час роботи якої було презентовано досвід учнівства та педагогів із формування інформаційної культури в закладі освіти.

Із 2021 року Іванчіхіна Крістіна є призеркою секції «Філософія» II етапу Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідних робіт МАН (тематика мережових конфліктів і мережевої комунікації). У 2024 році на II етапі Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідних робіт МАН Безпалій Ілля посів III місце за результатами представлення проекту з проблематики digital-етикету у філософському контексті з урахуванням умов війни та дистанційного навчання.

Результати проведеного експерименту й оцінки рівня сформованості інформаційної культури в учнів старшої школи експериментальної та контрольної груп, а також отримані дані підтверджують ефективність програми онлайн-клубу «Smart Clubhouse», який діє на базі ліцею з 2021 року. Зокрема, підтвердили свою ефективність засоби з підвищення рівнів інформаційної культури з урахуванням особливостей воєнного стану та впливу сучасних інформаційних, комунікаційних технологій на освітній процес учнівства, його соціалізацію.

Здобувачам профільної середньої освіти запропоновано долучитися до ініціатив щодо діяльності інформаційного центру, проведення просвітницької роботи з профілактики явища секстингу в житті підлітків, розвинути навички модерації та медіаграмотності під час війни, здатність до критичної оцінки інформації, уміння розпізнавати фейки та маніпуляції в мережі Інтернет, пропонувати нові ідеї щодо оцінки якості інформації, створювати проекти з журналістики, блогерства, соціології медіа, брати участь в обговореннях стратегії розвитку, наприклад, нашого закладу освіти, ініціювати вихід на участь у Всеукраїнських проектах щодо формування інформаційної культури учнівства в умовах сьогодення. Безперечно, що актуальним є питання сприйняття старшокласниками інформації в умовах воєнного стану.

Педагогічний колектив ліцею працює над упровадженням ідей інформаційної культури у здобувачів освіти, залучаючи юних науковців до проведення просвітницької роботи в цьому напрямі.

1.2. Теоретичний аспект досвіду

Кількість інформації, з якою постійно взаємодіє сучасна людина, набагато перевищує саму потребу в ній і можливості її засвоєння. Воєнні події накладають негативний вплив на процес засвоєння інформації, її сприйняття. Проблеми інформаційної культури, інформаційної безпеки і взагалі оптимізації взаємодії людини з інформацією, у зв'язку з цим, виходять на перший план.

Різними вченими інформаційна культура особистості тлумачиться як складова загальної культури особистості, без якої не можна здійснювати взаємодію в інформаційному суспільстві. Інформаційна культура особистості формується і розвивається протягом усього життя людини.

Аналіз поглядів вчених на інформацію та інформаційну культуру дозволяють підкреслити значущість різних підходів до вивчення інформаційної сфери особистості, в якій особливе місце займає інформаційна культура.

К. Беляков, С. Онопрієнко, І. Шопіна інформаційну культуру вважають «складовою загальної культури суспільства», «фактором розвитку суспільних відносин, толерантності суб'єктів інформаційних правовідносин під час їх взаємодії, пріоритетності інноваційного компоненту під час удосконалення системи державного управління [2, с.8]».

Виходячи з визначення, розвиток інформаційної культури людини, суспільства набуває великого значення для оптимізації роботи з інформацією, що і стало одним із основних напрямів сучасної освіти. На рівні соціуму процес інформатизації багато в чому пов'язаний із посиленням впливу на різні сторони суспільного життя таких видів діяльності, які передбачають роботу з величезним об'ємом інформації.

Ю. Палєха, О. Палєха, Ю. Горбань у навчальному посібнику [14, с.33] висвітлюють детальну характеристику кожного з підходів до поняття «інформаційна культура», що дозволяє розглядати його у системі різних наукових підходів, пошуку засобів формування культури поведінки у мережі та надає підстави говорити про відсутність єдиного підходу серед науковців щодо визначення цього терміну.

Сьогодні весь світ обплутаний інформаційними мережами, що сприяє прискоренню процесів інтеграції в інформаційній сфері, а тому й актуалізуються питання інформаційної безпеки, що включає стан захищеності держави від протиправної інформації, яка чинить перешкоди сталому розвитку держави. Для того, щоб процес інформаційної безпеки проходив успішно, він має базуватися на грамотно розвиненій інформаційній культурі особистості.

Перед старшокласниками наразі постає завдання отримувати необхідну корисну та цікаву інформацію з різних джерел, більшість з яких пронизані воєнною тематикою, ефективно задовольняти інформаційні потреби, які виникають в процесі навчальної, дозвілєвої або самоосвітньої діяльності. Означеної мети неможливо досягнути без розвитку системи знань, умінь, навичок, уявлень, які є необхідними для здійснення пошуку, критичного сприйняття інформації, забезпечення ефективного захисту від

шахраїв (кіберзлочинність), тих, хто навмисно спотворює інформацію, поширює різні фейки про війну. Тому важливим є питання якісного аналізу і обробки інформації з метою використання її в практичних цілях. Підтвердження цієї думки знаходимо у Д.Десятерик: «застосування таких знань та інформації для генерування знань та пристроїв, що обробляють інформацію і здійснюють комунікацію, у кумулятивній петлі зворотного зв'язку між інновацією і напрямками використання інновацій» [8, с.17].

Отже, важливими аспектами інформаційної культури є обробка, захист інформації, якість комунікації, а також використання сучасних інновацій. Питання захисту інформації розглядається в галузі кібербезпеки, особливо враховуючи розвиток суспільства і держави в умовах війни. Тому важливо розпочинати роботу саме з розвитку інформаційної культури учнівства у сучасних умовах, враховуючи особливості кібербезпеки.

Інтерес до інформаційної культури зростає зважаючи на особливості воєнного стану, де гостро постає питання необхідності формування навичок кібергігієни та знання особливостей кіберкультури. Так, В.Воронкова, яка характеризує кіберкультуру як «якісний стрибок» [5, с. 200]. Виникнення кіберкультури, виходячи з такого підходу, пов'язано із інтенсивним розвитком комунікаційних технологій сучасності та особливостей віртуального простору.

Перш за все, у віртуальний простір переміщується інформаційна та комунікативна активність людини, яка підвищується в умовах війни. Так, О. Манжай, І. Манжай в напрямі безпеки роботи з інформацією підкреслюють необхідність розгляду кібергігієни як «нової концепції самостійного дотримання елементарних правил безпеки користувачами» [9, с.65]. З досвіду роботи цікавою для дослідження є група учнівства, яка з урахуванням особливостей віку відрізняється специфічними характеристиками та певними протиріччями соціалізації у віртуальному та реальному просторах, і отримують також інформацію про воєнні події часто з неперевіраних джерел.

Значущим для систематизації нашого досвіду є те, що сучасні вчені і практики вважають загальний стан інформаційної культури учнів закладів загальної середньої освіти не зовсім задовільним, адже учні не в повній мірі вміють застосовувати знання на уроках з одного предмета, які вони набули на уроках з інших предметів. Так, Б.Оранюк інформаційну культуру розглядає як значущий засіб ознайомлення старшокласників з різними типами професій, прогнозування і проєктування тих особистих професійних якостей, яких вимагаю від особистості сучасний ринок праці [13].

Розв'язуючи типові інформаційні завдання, як правило, випускники закладів загальної середньої освіти відчують певні труднощі, як от: складність у розв'язанні пошукових завдань; узагальнення необхідної, важливої і корисної інформації; несистемність у оформленні результатів пошуку; труднощі у створенні нових інформаційних продуктів або послуг, поєднанні інформаційних ресурсів та

інформаційних технологій.

Найбільшу увагу привертає недостатній рівень інформаційної культури учнів закладів загальної середньої освіти, (необізнаність з критеріями оцінки якості інформації, нерозуміння практичної цінності застосування інформаційних технологій у різних сферах практичної діяльності: навчальній, науково-дослідній, самоосвітній, у дозвіллі).

Оскільки вхід кожної людини в інформаційно-комунікаційне середовище є легкодоступним, то агресивно налаштовані особи можуть маніпулювати інформацією, яка для споживача інформації стає агресивною. Відповідно на перший план виходить проблема захисту людини від негативної інформації. У зв'язку з чим, одним із основних завдань освіти стає розвиток інформаційної культури особистості в контексті її роботи з інформацією, оскільки однією з функцій культури є захист особистості від негативного впливу інформації.

Беручи до уваги дослідження сучасних науковців О.Манжай, І.Манжай, Б.Оранюк нами було визначено поняття «інформаційна культура старшокласників» - це частина загальної культури особистості, комплекс знань, умінь, навичок, здатність засвоювати інформаційну картину світу, готовність до інформаційної рефлексії, що дозволяє вільно орієнтуватися в інформаційному освітньому просторі і є необхідною умовою готовності до постійного оновлення своїх знань. Виходячи з цього, необхідним є обґрунтування ролі інформаційних та комунікаційних технологій у процесі формування інформаційної культури учнівства в умовах воєнного стану.

1.3. Роль інформаційних та комунікаційних технологій у процесі формування інформаційної культури учнівства в умовах воєнного стану

Аналіз різних точок зору щодо поняття інформаційної культури особистості дозволив узагальнити поняття «інформаційна культура», а також виділити основні компоненти, що включено до складу поняття інформаційної культури особистості старшокласника. Було з'ясовано, що всі виділені нами компоненти у період навчання у закладі загальної середньої освіти формуються нерівномірно, з різним ступенем інтенсивності. Ми проаналізували складові інформаційних технологій, їх запровадження у нашому закладі освіти - наявність забезпечення, зокрема, технічного, програмного, інформаційного та методичного та комунікаційні технології, які забезпечують зв'язки з громадськістю з урахуванням цільової аудиторії – батьків, педагогів, здобувачів освіти, проаналізували важливість ключових повідомлень, обізнаність учасників освітнього процесу з їх особливостями та можливі канали комунікації. Така система використання інформаційних та комунікаційних технологій у процесі формування інформаційної культури учнівства старшокласників включена до складу освітньої діяльності, зокрема і позакласної діяльності, яка є складовою і невід'ємною частиною освітнього процесу закладу загальної середньої освіти (рис.1.1).

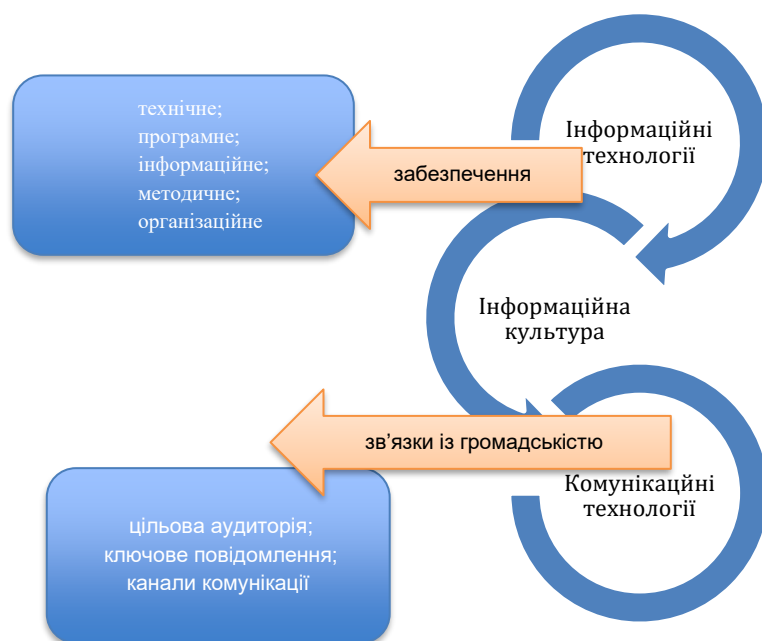

Рис. 1.1. Інформаційні та комунікаційні технології у процесі формування інформаційної культури учнівства

Застосування представленої системи дозволяє створювати якісно новий інформаційний продукт або послуги та є результатом вдалого і вмілого поєднання інформаційних ресурсів та інформаційних технологій.

На основі підходів вчених до інформаційної культури нами визначено та обґрунтовано роль інформаційних та комунікаційних технологій у процесі формування

інформаційної культури учнівства в умовах воєнного стану.

Вважаємо, що для того, щоб освітня діяльність учнів в умовах війни була результативною і ефективною, доцільним буде, якщо вона проходитиме в спеціально організованому освітньому середовищі, яке надаватиме учням можливості для вільного доступу до різних джерел інформації і забезпечуватиме відкритий доступ до використання інформаційних ресурсів, надаючи можливості використовувати різні сучасні інформаційно-комунікаційні технології в організації вільного часу старшокласників.

Йдеться про організацію інформаційно-творчої діяльності старшокласників у позакласному освітньому середовищі. Ми вважаємо, що позакласна діяльність розрахована на саморозвиток особистості учня, тому форми і методи позакласної діяльності, у відповідності з віковими і психологічними особливостями учнів старших класів, повинні будуватися на основі спільної і свідомої домовленості про співпрацю, тобто на рівні емоційної довіри.

Так, О. Биковською [1] позашкільна педагогіка розглядається як особлива галузь педагогіки, покликана визначити закономірності формування гармонійно розвиненої особистості засобами позашкільної роботи, які випереджатимуть зміни, що відбуваються в суспільстві; у центрі уваги позашкільної педагогіки – особистість дитини, її потреби та інтереси, що на нашу думку найбільш сприятиме результативності загального рівня інформаційної культури старшокласників у позакласній діяльності.

Для реалізації цієї мети нами розроблено технологію розвитку інформаційної культури старшокласників засобами позакласного освітнього середовища.

1.4. Технологія розвитку інформаційної культури старшокласників засобами позакласного освітнього середовища

Від результативності запровадження інноваційних технологій навчання значною мірою залежить вирішення завдань якості сучасної освіти в умовах сьогодення. Заклади загальної середньої освіти потребують технологій розвитку особистості учня, що ґрунтуються на нових методологічних засадах, сучасних дидактичних принципах та психолого-педагогічних теоріях, які сприяють ефективному розвитку їх інформаційної культури учнівства.

Технологічний підхід відкриває нові можливості для розвитку особистості дитини, дозволяє розробляти та впроваджувати нові технології для розв'язання проблем сучасності, керувати педагогічним процесом та передбачати його результати. Аналіз підходів вчених Є. Нудьга, Л. Тріфаніна, А. Харченко [11, 19] щодо інформаційної культури підводить до розуміння, що технологічний підхід до вибору методів, організаційних форм взаємодії здобувачів освіти та педагога забезпечує ефективність освітнього процесу.

Нами з'ясовано, що інформаційна культура сприяє засвоєнню старшокласниками раціональних прийомів і способів пошуку інформації у

відповідності до навчальних завдань; оволодінню методами формалізованого згортання інформації; вивченню і практичному використанню технології підготовки і оформлення результатів самостійної навчальної і науково - дослідної роботи (рис.1.2).

Рис. 1.2. Технологія розвитку інформаційної культури старшокласників засобами позакласного освітнього середовища

Технологія розвитку інформаційної культури старшокласників засобами позакласного освітнього середовища спрямована на формування у них інтересу до занять творчістю, бажання бути креативними, навчатися впродовж життя; регулювання інформаційної діяльності ціннісними орієнтаціями високого рівня; розвиток високого ступеню обізнаності і усвідомленості у виборі цілей, засобів і форм інформаційної діяльності; розвиток власного стилю віртуальної комунікації та інформаційно-творчої діяльності; розвиток високого ступеню усвідомлення учнем своїх особистісних якостей; розвиток самопізнання, саморегуляції, самоконтролю. Розроблена технологія передбачає конструювання роботи з розвитку інформаційної культури старшокласників за допомогою спеціально підібраних методів та прийомів, інноваційних технологій (розробка, створення й презентація авторського проєкту майбутньої власної справи; розробка веб-сторінки онлайн-клубу «Smart Clubhouse» [31]; розробка і монтаж відеоролику про майбутню професію на основі застосування провідних програмних продуктів; проведення віртуального квесту «Професійний простір»; організація і проведення дидактичної онлайн-гри, яка орієнтована на активізацію як інтелектуальної так і рефлексивної діяльності одночасно.

Мета розробленої технології полягає в розвитку інформаційної культури старшокласників засобами позакласного освітнього середовища, а саме – підвищення її показників – рівня обізнаності щодо використання інформаційних технологій, освітніх платформ, покращення прогнозу успішності у навчанні з використанням інформаційних та комунікаційних технологій під час війни, підвищення рівня кібергігієни – протидія Інтернет-залежності, кібербулінгу, секстингу.

Завдання технології: розвиток знань про сучасні інформаційно-комунікаційні технології; залучення старшокласників до активної дозвілєвої діяльності в онлайн-клубі «Smart Clubhouse»; розвиток наукового світогляду, соціальних установок до використання інформації; розвиток творчих ініціатив старшокласників у позакласній діяльності, навичок кібергігієни.

Структурними компонентами технології є: концептуально-цільовий (мета, завдання, принципи); змістовий (особливості змісту навчального матеріалу; компоненти розвитку інформаційної культури старшокласників); технологічний (етапи впровадження технології: діагностичний, основний, оцінний); результативний (отримання результатів упровадження технології розвитку інформаційної культури старшокласників засобами позакласного освітнього середовища).

Очікуваний результат – високий рівень розвиненості інформаційної культури старшокласників засобами позакласного освітнього середовища.

Отже, розроблена технологія відповідає усім вимогам та необхідним умовам запровадження технологій у позакласному освітньому середовищі.

II. ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ ДОСВІДУ

2.1. Діагностика рівня розвитку інформаційної культури старшокласників

Актуальність теми дослідження і необхідність реалізації практичної частини нашої роботи підтверджено теоретичним аналізом проблеми розвитку інформаційної культури старшокласників у позакласній діяльності в зв'язку з тим, що ця проблема в педагогіці недостатньо вивчена і відсутня спланована система розвитку інформаційної культури старшокласників в закладах загальної середньої освіти.

З метою виявлення потенційних можливостей позакласної діяльності з розвитку інформаційної культури старшокласників нами було організовано діагностику, під час якого уточнювалися: вихідний рівень інформаційної культури учнів; дозвілєві уподобання; особисті інтереси та ступінь актуальності заходів, спрямованих на підвищення рівня інформаційної культури старшокласників.

Участь у діагностуванні узяли учні 10-го і 11-го класів, які навчаються у Комунальному закладі «Безлюдівський юридичний ліцеї імені І.Я. Підкопая Безлюдівської селищної ради»

Після проходження діагностики з учасниками онлайн-клубу «Smart Clubhouse», було проведено заходи, які передбачалися у процесі реалізації технології розвитку інформаційної культури старшокласників засобами позакласного освітнього середовища. Учасники, що не увійшли до онлайн-клубу брали участь в інших самодіяльних творчих об'єднаннях позакласної роботи, в яких робота з розвитку інформаційної культури здійснювалася нецілеспрямовано і несистематично. Перед двома групами були поставлені однакові педагогічні завдання, але вирішувалися за допомогою різних засобів, форм, методів і технологій розвитку інформаційної культури.

Для визначення рівнів розвиненості інформаційної культури старшокласників за виділеними критеріями та показниками, нами було використано такий **діагностичний інструментарій**:

1. Анкета «Оцінка рівня інформаційної культури».
2. Методика «Інтелектуальна лабільність» (модифікація С. Костромін).

За допомогою діагностичного інструментарію визначали:

- рівень обізнаності щодо використання інформаційних технологій;
- активність використання освітніх платформ;
- прогноз успішності у навчанні з використанням інформаційних та комунікаційних технологій під час війни;
- рівень кібергігієни.

На Рисунку 2.1. представлено результати за рівнями відповідно до кожного з критеріїв розвитку інформаційної культури старшокласників.

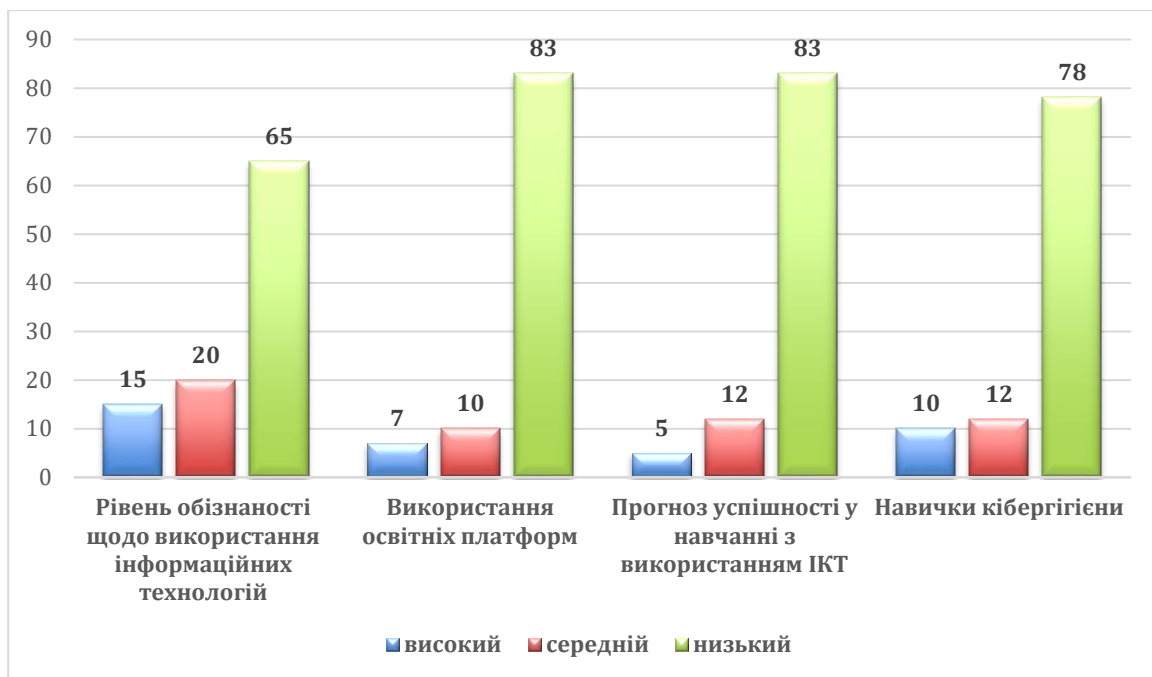

Рис. 2.1. Рівні сформованості інформаційної культури старшокласників (у %, 2021 рік)

За результатами діагностики виявлено, що у старшокласників рівні розвитку інформаційної культури розвинені здебільшого на середньому та низькому рівнях, що свідчить про необхідність організації спеціальної роботи з її розвитку. Виявлено проблеми, які заважають розвитку інформаційної культури учнівства: труднощі з культурою використання сучасних онлайн-медіа, невпевненість у процесі створення власного інформаційного продукту, незнання правил безпечного використання мережі Інтернет, недостатній рівень сформованості навичок кібергігієни, незнання можливостей сучасних цифрових освітніх платформ та сервісів, неготовність користуватися сучасними освітніми платформами.

З метою впливу на вирішення зазначених проблем нами здійснено експериментальне впровадження технології розвитку інформаційної культури старшокласників засобами позакласного освітнього середовища.

2.2. Упровадження розробленої технології розвитку інформаційної культури старшокласників засобами позакласного освітнього середовища

Упровадження розробленої технології відбувалося у період з 2021 по 2024 рік, логіка побудови і організаційна структура якої дозволяла, в залежності від ситуації, варіювати засоби позакласної діяльності (форми, методи, технології).

Нами були поставлені завдання з реалізації процесу розвитку інформаційної інформаційної культури учнівства. Розроблена технологія містила необхідні структуровані компоненти, засновані на застосуванні сучасних інноваційних технологій та інформаційно комунікаційних і комп'ютерних технологій, яку було впроваджено у позакласну діяльність учнів Комунального закладу «Безлюдівський юридичний ліцей імені І.Я. Підкопая Безлюдівської селищної ради». Робота з розвитку інформаційної культури старшокласників у позакласній діяльності здійснювалася нами у напрямку організації створення творчого об'єднання – онлайн-клубу «Smart Clubhouse» (Рис. 2.2.).

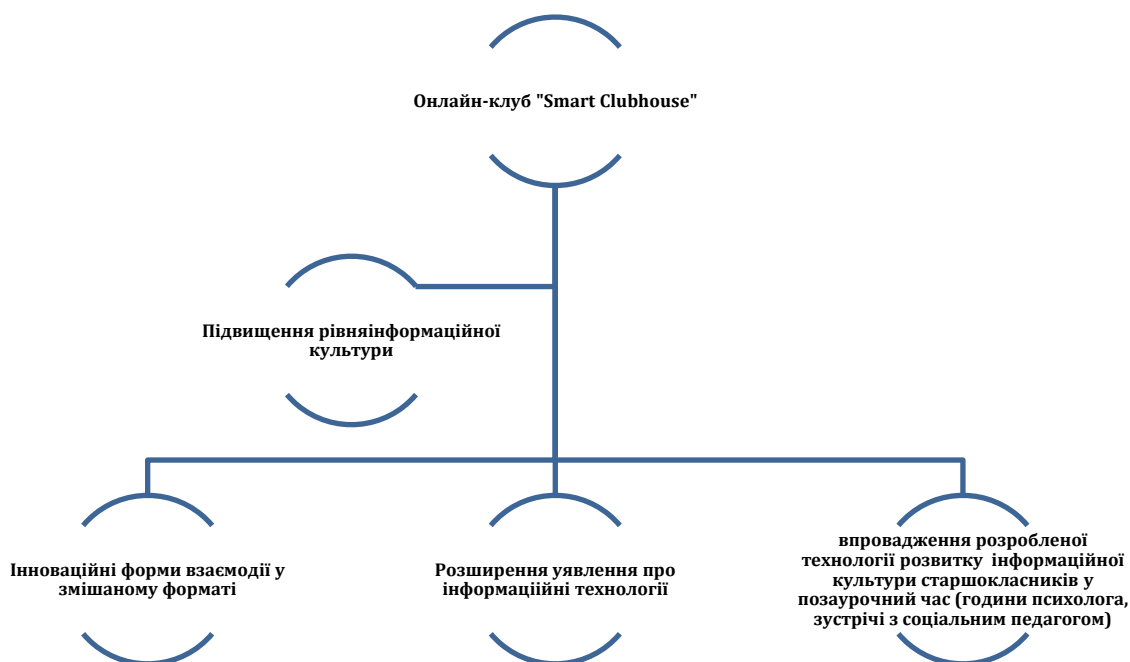

Рис.2.2. Зміст діяльності і структура онлайн-клубу «Smart clubhouse»

Технологія розвитку інформаційної культури старшокласників засобами позакласного освітнього середовища була реалізована протягом 2021-2024 н.р у позакласній діяльності учнів на базі онлайн-клубу «Smart Clubhouse» в Комунальному закладі «Безлюдівський юридичний ліцей імені І.Я Підкопая Безлюдівської селищної ради».

До структурних елементів технології включено використання певних форм, засобів, методів, прийомів і технологій організації діяльності учнів у позакласній роботі, орієнтованої на підвищення рівня їх інформаційної культури.

Під час її впровадження ми обирали найбільш оптимальні форми відповідно до рівня інформаційної підготовки учнів з урахуванням викликів (дистанційне навчання –

2021 рік, воєнний стан – 2022-2024 рр.).

Застосовувалися групові форми організації діяльності, методи формування свідомості особистості в умовах позакласної діяльності і словесні, наочні, технічні засоби з урахуванням визначених проблем розвитку інформаційної культури за кожним критерієм. Зокрема, воркшопи, хаби, майстер-класи (метод навчання та конкретне заняття із вдосконалення практичної майстерності, що проводиться фахівцем в певній галузі творчої діяльності), мітап (варіант неформального зібрання фахівців однієї сфери для обговорення актуальних проблем та обміну знаннями), інтерактивні онлайн-заняття, воркшопи (форма динамічного навчання).

Заняття спрямовані на підвищення показників інформаційної культури. Після проведення декількох бесід, більшість учнів 10 класу відповіли, що отримали уявлення про різноманітність ресурсного забезпечення, що характеризується варіативністю у виборі занять; 42 % учнів відповіли, що вміють працювати з цифровими застосунками; 46% учнів заявили, що вони мають навички роботи з освітніми онлайн-платформами, навчилися застосовуючи інформаційні технології. Це дозволило їм в подальшому продуктивно моделювати свій вільний час з урахуванням індивідуальних потреб, з метою підвищення інформаційної культури.

Учням було забезпечено відкритий доступ до використання інформаційних ресурсів в організації дозвілля. Також було запропоновано каталог освітніх курсів для поступового засвоєння (Сервіси для створення мультимедійних презентацій: Power Point, Keynote, Prezi»; мультимедійні програми для створення відеороликів: Nero, Windows, Movie Maker, Pinnacle Studio).

Використано перелік платформ (для дистанційного формату): Zoom, Google meet, а також цифрові застосунки: онлайн-дошки: Jamboard, Miro; сервіси для демонстрації та спільної роботи: Canva, Рандомне колесо WellofName, Google малюнки, сервіс для роботи з пазлами - <https://www.jigsawplanet.com/>. Здобувачі освіти навчилися використовувати сервіс Smore, Sutori, Canva для публікації власних напрацювань, історій, досягнень, успіхів. У майбутньому це допоможе їм під час підготовки документів для вступу, підготовку мотиваційних листів, для аргументації досягнень в різних сферах, презентабельності та лаконічному представленню інформації.

2.3. Аналіз результатів упровадження технології розвитку інформаційної культури старшокласників засобами позакласного освітнього середовища

Аналіз результатів, отриманих в процесі впровадження технології розвитку інформаційної культури старшокласників засобами позакласного освітнього середовища представлено на Рис.2.3.

Рис.2.3. Рівні сформованості інформаційної культури старшокласників після запровадження технології (у відсотках за 2024 рік)

У процесі порівняння результатів після впровадження технології значно збільшився відсоток учнів з високим рівнем за усіма показниками. Зокрема, відчутно зросли показники за рівнями обізнаності щодо використання інформаційних технологій та сформованості навичок кібергігієни, захисту своїх персональних даних. Заняття з протидії секстингу, формування правил поведінки у мережі значно сприяли збільшенню цих показників. Отримані результати свідчать про те, що включені до технології інтерактивні методи навчання та інформаційно-комунікаційні технології навчання мають позитивний вплив на учнів. Після запровадження технології, яка була реалізована в діяльності онлайн-клубу для старшокласників, здобувачі освіти стали більш обізнаними у виборі онлайн-платформ, цифрових сервісів після їх опанування.

Виявлено, що вони навчилися дотримуватися правил і норм ефективної віртуальної взаємодії, у більшості вже виробляється власний стиль віртуальної комунікації та інформаційної діяльності, відмічено високі показники за результатами засвоєння правил digital-етикету, що впливає позитивно на формування навичок кібергігієни. Як результат – старшокласники повністю усвідомлюють свої особистісні якості і здатні до самопізнання.

Отже, після запровадження розробленої технології помітним є зростання рівня інформаційної культури, що свідчить про ефективність обраних засобів з розвитку інформаційної культури старшокласників.

Зростанню показників сприяло використання сучасних форм взаємодії, інтерактивних вправ, обмін досвідом, спілкування з фахівцями у сфері інформаційних технологій. Поряд з цим, слід відмітити про необхідність посилення роботи у напрямі формування мотивації до оволодіння новими сучасними цифровими застосунками, освітніми платформами.

Поряд з суттєвими перевагами використання сучасних сервісів для підвищення рівня інформаційної культури нами визначено труднощі, які спостерігалися під час проведення занять, які передбачали об'єднання у групи, генерацію ідей, створення проєктів, зокрема відмічено недостатню готовність щодо включення у процес створення інформаційного продукту, що варто врахувати у подальшому та працювати з новими викликами інформаційного простору.

ВИСНОВКИ

1. На основі аналізу сучасних літературних джерел представлено систему формування інформаційної культури в Комунальному закладі «Безлюдівський юридичний ліцей імені І.Я. Підкопая Безлюдівської селищної ради». Зокрема, виявлено сутність і визначено зміст поняття «інформаційна культура старшокласників». Беручи до уваги дослідження сучасних науковців О. Манжай, І. Манжай, Б. Оранюк було визначено поняття «інформаційна культура старшокласників». Інформаційна культура старшокласників представлена як частина загальної культури особистості, комплекс знань, умінь, навичок, здатність засвоювати інформаційну картину світу, готовність до інформаційної рефлексії, що дозволяє вільно орієнтуватися в інформаційному освітньому просторі і є необхідною умовою готовності до постійного оновлення своїх знань.

Проаналізовано складові інформаційних технологій, необхідність забезпечення, зокрема, технічного, програмного, інформаційного та методичного та комунікаційні технології, які забезпечують зв'язки з громадськістю з урахуванням цільової аудиторії – батьків, педагогів, здобувачів освіти, а також важливість ключових повідомлень, обізнаність учасників освітнього процесу з їх особливостями та можливі канали комунікації.

2. Завдяки теоретичному обґрунтуванню досвіду підкреслено роль інформаційних та комунікаційних технологій у процесі формування інформаційної культури учнівства в умовах воєнного стану. Доведено, що особливості організації педагогічної роботи з розвитку інформаційної культури старшокласників визначаються особливим потенціалом і можливостями позаурочної діяльності (позакласної, позашкільної), яка спеціально організовується і спрямована на розвиток загальнокультурних компетенцій на основі застосування сучасних інноваційних технологій і інформаційно-комп'ютерних технологій, а також є простором дозвілля старшокласників.

3. Доведено, що технологічний підхід відкриває нові можливості для розвитку учнівства, дозволяє розробляти та впроваджувати нові технології для розв'язання проблем сучасності, керувати педагогічним процесом та передбачати його результати. Розроблено та запроваджено технологію розвитку інформаційної культури старшокласників засобами позакласного освітнього середовища.

Мета розробленої технології полягала в розвитку інформаційної культури старшокласників засобами позакласного освітнього середовища, а саме – підвищення її показників – рівня обізнаності щодо використання інформаційних технологій, освітніх платформ, покращення прогнозу успішності у навчанні з використанням інформаційних та комунікаційних технологій під час війни, підвищення рівня кібергігієни – протидія Інтернет-залежності, кібербулінгу, секстингу.

4. Дослідження було спрямоване на виявлення ефективності технології розвитку інформаційної культури старшокласників засобами позакласного освітнього

середовища. Особлива увага приділялася регулюванню інформаційної діяльності ціннісними орієнтаціями, обізнаності і усвідомленості у виборі цілей, засобів і форм діяльності, відповідності інформаційної діяльності правилам і нормам ефективної віртуальної взаємодії, наявності власного стиля віртуальної комунікації та інформаційної діяльності, усвідомленню учнем своїх особистісних якостей, розвитку навичок кібергігієни, інформаційній грамотності, використанню правил digital-етикету.

Ефективність технології розвитку інформаційної культури старшокласників засобами позакласного освітнього середовища була підтверджена. Отримані результати свідчать про те, що включені до технології інтерактивні методи навчання та інформаційно-комунікаційні технології навчання мають позитивний вплив на учнів. Після запровадження технології, яка була реалізована в діяльності онлайн-клубу для старшокласників, здобувачі освіти стали більш обізнаними у виборі онлайн-платформ, цифрових сервісів після їх опанування. Зростанню показників сприяло використання сучасних форм взаємодії, інтерактивних вправ, обмін досвідом, спілкування з фахівцями у сфері інформаційних технологій. Поряд з цим, слід відмітити про необхідність посилення роботи у напрямі формування мотивації до змістовного та цілеспрямованого оволодіння новими сучасними цифровими застосунками, освітніми платформами, що стане перспективою для удосконалення технології та напрацювання досвіду в цьому напрямі в умовах воєнного стану.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Биковська О.В. Стратегія розвитку позашкільної освіти. 2-ге вид., перер.і доповн. / за ред. проф. О. В. Биковської. ІВЦ АЛКОН, 2021. 117 с.
2. Беляков К. І., Онопрієнко С. Г., Шопіна І. М. Інформаційна культура в Україні: правовий вимір. Монографія. К.: КВІЦ, 2018. 168 с. URL: http://ippi.org.ua/sites/default/files/informaciyna_kultura.pdf (дата звернення 30.10.2023).
3. Власенко Ф. П., Левченко Є.В. Інформаційна культура та кіберкультура в контексті розвитку сучасного суспільства. *Українські культурологічні студії*. 2019. №2. С. 75-79. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ukrks_2019_2_16 (дата звернення 12.12.2023).
4. Власенко Ф. П. Віртуальна реальність як простір соціалізації індивіда Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2014. Вип. 56. С. 208-217. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpgvzdia_2014_56_24 (дата звернення 13.12.2023).
5. Воронкова В. Г. Формування інформаційної культури особистості як умова успішної адаптації людини до життя в інформаційному суспільстві. *Збірник наукових праць «Гілея: науковий вісник». Філософські науки*. 2014. Вип. 86. С. 198–203. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2014_86_51 (дата звернення 24.10.2023).
6. Ворон О. Інформаційна культура як загальнонаукова та педагогічна проблема. *Нова педагогічна думка*. 2015. № 1. С. 149-151.
7. Галета Я. Соціальний розвиток особистості в умовах інформаційного суспільства. *Рідна школа*. 2017. № 3/4. С. 11-14.
8. Десятерик Д. Віртуальна реальність. URL: <http://www.day.kiev.ua/uk/article/cuspilstvo/virtualna-realist> (дата звернення 30.10.2023).
9. Манжай О. В. Манжай І. А. Що таке кібергігієна? Протидія кіберзлочинності та торгівлі людьми. Харків, 2021. С. 65-67. URL: <http://orcid.org/0000-0001-5435-5921> (дата звернення 24.02.2023).
10. Навички для України 2030: погляд бізнесу / За ред. М.А. Саприкіної. Київ: ТОВ «Видавництво «ЮСТОН», 2016. 36 с.
11. Нудьга Є., Харченко А. Інформаційна культура в умовах дистанційного навчання. *Новітні інформаційно-комунікаційні технології в освіті: матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції молодих учених та студентів* (Полтава, 24-25 листопада 2021 р.). Полтава : ПП “Астроя”, 2021. С.77-79. URL: http://elcat.pnpu.edu.ua/docs/IICTE_2021.pdf#page=79 (дата звернення 21.02.2023)
12. Освіта в умовах воєнного стану. Інформаційно-аналітичний збірник. К.2022. 358с.
13. Оранюк Б. Ю. Вікові особливості підлітків у контексті формування інформаційної культури в мережевому спілкуванні. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2016. № 1. С. 283-293.
14. Палеха Ю. І., Палеха О.Ю., Горбань Ю.І. Інформаційна культура: навч. посібн. / за заг. ред. проф. Палехи Ю.І. Київ : Видавництво Ліра-К, 2020. 400 с. URL: https://www.researchgate.net/publication/351374342_INFORMACIJA_KULTURA (дата звернення 27.03.2024).
15. Панасченко О. А. Панченко Л.В. Інформаційна безпека та інформаційна культура

в сучасному інформаційному суспільстві. *Правова інформатика*. 2015. № 2. С. 32-38.

16. Попередження та протидія кібербулінгу в дитячому середовищі України. 2020. Аналітичний огляд. 98с. (дата звернення 28.03.2024). URL: https://cyber.bullyingstop.org.ua/storage/mediaarchives/cyberbuling_preview_510.pdf?fbclid=IwAR2LzoPNfsaZrpI5fBJJwA5V9jsBkT46VzY6mFk4LV_Qr9RLizCvYC5I.

17. Інформаційна культура: концептуальні засади та світоглядний сенс: монографія / О. В. Прудникова. Х. : Право, 2015. 352 с. URL: <https://pravoizdat.com.ua/image/data/Files/199/1-20.pdf> (дата звернення 20.02.2024).

18. Прудникова О. В. Інформаційна культура і інформаційну епоху. *Стратегічна панорама*. 2016. № 2. С. 90-94.

19. Тріфаніна Л. С. Тенденції розвитку особистості в умовах інформаційного суспільства. *Соціальна робота в Україні: теорія і практика*. 2015. № 1/4. С. 37-46.

20. Соколовська Т. Інформаційна культура та інформаційна війна. *Lviv Polytechnic National University Institutional Repository*. С.288-289. URL: <http://ena.lp.edu.ua> (дата звернення 24.03.2024).

21. Сокурянська Л.Г., Щудло С.А. Шкільна молодь українського пограниччя: перспективи та ризики реалізації життєвих стратегій. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Серія: Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи. 2017. Вип. 38. С. 35-40. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhISD_2017_38_8 (дата звернення 10.04.2024).

22. Указ Президента України №195/2020 «Про Національну стратегію розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі». URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1952020-33789> (дата звернення 24.03.2024).

23. Наказ МОН № 563 від 15.05.2023 року «Про затвердження методичних рекомендацій щодо окремих питань здобуття освіти в закладах загальної середньої освіти в умовах воєнного стану в Україні». URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-metodichnih-rekomendacij-shodo-okremih-pitan-zdobuttya-osviti-v-zakladah-zagalnoyi-serednoyi-osviti-v-umovah-voyennogo-stanu-v-ukrayini> (дата звернення 23.03.2024).

24. Блог Іванчіхіної Крістіни. URL: <https://karinabel.my.canva.site/kristina-ivanch>

25. Блог Беркар Софії. URL: <https://karinabel.my.canva.site/berkarsofia>

26. Блог Талків Юлії з Основ кібергігієни. URL: <https://sites.google.com/view/talkiv-yulia>

Анкета «Оцінка рівня інформаційної культури»

(модифіковано на основі опитувань, представлених у джерелах:

*Освіта в умовах воєнного стану. Інформаційно-аналітичний збірник. К.2022;
Мріємо та діємо. Опитування молоді. Лютий 22 - березень 28, 2021.)*

Дорогі друзі! Пропонуємо узяти участь у опитуванні стосовно використання технологій зв'язку, знань правил поведінки безпечного спілкування у мережі Інтернет

1. Назвіть свій вік та стать

Стать:

чол.

жін.

2. Ви навчаєтесь:

-за кордоном, в обох школах;

-за кордоном, в одній школі;

-в межах України, дистанційно;

-в межах України, очно;

-в межах України (змішаний форма);

-інше

3. Якою мірою вас цікавить питання захисту своїх даних в мережі Інтернет? -
дуже цікавить;

-скоріше цікавить;

-скоріше не цікавить;

-зовсім не цікавить;

-важко сказати.

4. Чи знаєте що таке інформаційна культура?

-так відомо, знаю;

-відомо лише в загальних рисах;

-не знаю, не чув про таке;

-важко сказати.

5. З початком дистанційного навчання збільшилась кількість онлайн - платформ та курсів з основ кібергігієни, чи позитивно вплинуть ці курси на якість навчання ?

-покращиться рівень оволодіння інформацією;

-покращиться якість навчання;

-збільшиться допомога учням у оволодінні знаннями захисту від небезпек у мережі;

-нічого не змінилося, і не зміниться;

-зміни на гірше;

-важко сказати.

6. Чи берете Ви особисто участь у заходах з підвищення інформаційної

грамотності?

- так, беру активну участь
- мені байдуже, відомо це лише в загальних рисах
- ні, не беру участь;
- не чув про такі заходи;
- важко сказати.

7. Як, на вашу думку, запровадження занять з кібергігієни може вплинути на ситуацію в ліцеї?

- безумовно покращиться;
- скоріше покращиться;
- нічого не зміниться;
- важко сказати.

8. Свідком або учасником яких ситуацій, пов'язаних з порушенням прав у мережі Ви були:

- припинення гідності іншої людини;
- словесні образи;
- невдоволення, сварки
- використання нецензурної лексики;
- підвищення професіоналізму влади;
- поширення неправдивої інформації;
- інше;
- важко сказати.

9. В питанні інформації про події в Україні, кому ви схильні більше довіряти?

- близькому оточенню, друзям, родині;
- педагогам;
- Президенту України;
- Верховній Раді України;
- місцевій владі;
- громадським діячам;
- засобам масової інформації;
- експертам і науковцям;
- взагалі не довіряю нікому;
- важко сказати.

10. Чи користуєтесь Ви соціальними мережами або месенджерами?

- так;
- ні;
- відмова, важко сказати

11. Будь ласка, назвіть соціальні мережі та месенджери, які Ви найчастіше використовуєте

- Viber
- Instagram

- Tiktok
- YouTube
- Telegram
- Facebook
- WhatsApp
- Likee
- Ігрові спільноти
- Twitter
- Інше
- Важко відповісти / Відмова

12. Чи приєдналися Ви до якоїсь групи або медіа-каналу у соц. мережі, якою Ви користуєтеся найчастіше?

- так
- ні
- важко відповісти/відмова

13. Можете назвати найулюбленіші групи чи канали в соц-мережах?

- Шкільна група / група однокласників
- M5 (Magic5)
- Dream Team House
- Brawl Stars
- Інші групи або канали
- Я не можу назвати / Відмова

14. У кого Ви питаєте поради в першу чергу перед тим, як прийняти важливе рішення?

- Батьки
- Друзі
- Інші родичі
- Ключові лідери думок в Інтернеті
- Політичні лідери
- Вчителі у школі
- Релігійні лідери
- Інше
- Нікого
- Важко відповісти / Відмова

15. Чи знаєте Ви основні правила спілкування в мережі?

- так
- ні
- важко відповісти

16. Які освітні платформи Ви використовуєте для дистанційного навчання та саморозвитку?

- «Навчання без меж»

- платформи онлайн-телебачення MEGOGO, Київстар ТБ, 1+1 video, Sweet.tv, VoliaTV, Vodafone TV
 - Всеукраїнський онлайн-розклад для учнів 1-11 класів
 - «Всеукраїнська школа онлайн»
 - Щоденні онлайн-зустрічі о 13.00 та 20.00 із сертифікованими психологами Асоціації інноваційної та цифрової освіти
 - Серія інформаційних матеріалів «Психологічна турбота від Світлани Ройз»
 - телеграм-канал «Підтримай дитину»
 - інформаційний комікс, як поводитися під час воєнного стану;
 - збірка інформаційних порад для дітей та їхніх близьких
- Дякую за відповіді!**

Методика «Інтелектуальна лабільність» (модифікація С. Н. Костромін)

Методика використовується з метою прогнозу успішності в навчанні та освоєнні нового виду діяльності та вимагає від випробовуваних високої концентрації уваги, швидкості реакції на пропоноване завдання, а також задану швидкість виконання, що в сукупності відображає здатність дитини до короткочасної інтенсивної діяльності. Крім того, в методику включений ряд завдань, які виявлятимуть вміння орієнтуватися на умови завдання, виконувати і враховувати кілька вимог одночасно, володіти точним аналізом різних ознак.

ПРОЦЕДУРА ДОСЛІДЖЕННЯ

Протягом обмеженого кількості часу (3-4 секунди) обстежувані повинні виконати нескладні завдання на спеціальному бланку, які зачитуються фахівцем. Бланк являє собою розграфлений на 25 пронумерованих квадратів лист. Кожне завдання має строго заданий квадрат і має виконуватися саме в ньому. Методика може застосовуватися як фронтально, так і індивідуально. При проведенні дослідження від експериментатора потрібно чітко проголошення завдання і номера квадрата, оскільки номери завдань і квадратів на бланку не збігаються.

Учням дається інструкція: «Слухайте уважно завдання і номер квадрата. Перепитувати не можна. Прочитане мною завдання не повторюється. Працюємо швидко. Увага! Починаємо!».

ТЕСТОВИЙ МАТЕРІАЛ

1. (Квадрат 1). Напишіть першу літеру імені «Сергій» і останню букву першого місяця року.
2. (Квадрат 2). Напишіть цифри 1, 6, 3. Непарні обведіть.
3. (Квадрат 4). Напишіть слово «пар» навпаки.
4. (Квадрат 5). Намалюйте прямокутник. Розділіть його двома горизонтальними і двома вертикальними лініями.

5. (Квадрат 6). Намалуйте чотири кола. Перше коло закресліть, а третій підкресліть.

6. (Квадрат 7). Намалуйте трикутник і квадрат так, щоб вони перетиналися.

7. (Квадрат 8). Напишіть слово «крейда». Під приголосними буквами намалуйте стрілку, спрямовану вниз, а під голосними стрілку, спрямовану вліво.

8. (Квадрат 9). Якщо сьогодні не середовище, то напишіть передостанню букву слова «книга».

9. (Квадрат 12). Намалуйте прямокутник, а поруч ромб. В прямокутнику напишіть суму чисел 5 і 2, а в ромбі - різниця цих чисел.

10. (Квадрат 13). Намалуйте три точки так, щоб при їх з'єднанні вийшов трикутник.

11. (Квадрат 15). Напишіть слово «ручка». Голосні закресліть.

12. (Квадрат 17). Розділіть квадрат двома діагональними лініями. Точку перетину позначте останньою буквою назви нашого міста.

13. (Квадрат 18). Якщо в слові «синонім» шоста буква голосна, то напишіть одиницю.

14. (Квадрат 20). Намалуйте трикутник, а в ньому коло.

15. (Квадрат 21). Напишіть число 82 365. Непарні цифри закресліть.

16. (Квадрат 22). Якщо число 54 ділиться на 9, напишіть галочку.

17. (Квадрат 19). Якщо в слові «подарунок» третя буква не «і», напишіть суму чисел 6 і 3.

18. (Квадрат 23). Якщо слова «будинок» і «дуб» починаються на одну і ту ж букву, поставте тире.

19. (Квадрат 24). Напишіть літери «М», «К», «О». Букву «М» укладіть в квадрат, букву «К» - в коло, букву «О» - в трикутник.

20. (Квадрат 25). Напишіть слово «салют». Обведіть кружком приголосні букви.

Бланк для відповідей до методики «Інтелектуальна лабільність»

ОБРОБКА І ІНТЕРПРЕТАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ

Оцінка проводиться за кількістю помилок. Помилкою вважається будь-яка пропущене, невиконане або виконане з помилкою завдання. Норми виконання:

- 0-2 помилки - висока лабільність, прогноз успішності у навчанні;
- 3-4 помилки - середня лабільність;
- 5-7 помилок – низький рівень, труднощі у навчанні;
- 7 помилок і більш – значні труднощі.

Методика не вимагає багато часу для проведення дослідження та обробки результатів, разом з тим має високий рівень інформативності та точності в прогнозуванні успішності в навчанні.

Вправа «Доброчесність та інформаційна культура в сучасних умовах»
(автори Беляєва К.Ю., Сергієнко В.С. керівники наукових гуртків)

Мета: закріплення знань про доброчесну поведінку, розвиток умінь захищати себе від недоброчесності в інформаційному просторі та готовності до створення простору культури доброчесності, формування інформаційної культури.

Методи: словесні, практичні, наочні, цифрові, фасилітації.

Форма роботи: групова тренінгова.

Обладнання: заготовки до вправи «Правила доброчесності» (Табл. 1), до вправи «Формуємо культуру доброчесності!»

Хід заняття

1. Привітання, тема заняття, визначення очікувань (10 хв.). «На попередніх заняттях ми вже говорили про те, як чинити доброчесно та про принципи академічної доброчесності. Сьогодні поговоримо про те, як захистити себе від недоброчесних дій та створити навколо себе культуру доброчесності у інформаційному просторі». *На онлайн-дошці фіксуються очікування дітей від заняття, фахівець спостерігає за учасниками, допомагає їм висловлюватись, мотивує їх до висловлення своїх очікувань.*

Викладач (керівник гуртка) показує на екрані аркуші з таблицею для трьох підгруп учасників, завдання – написати правила доброчесної поведінки вдома з батьками, рідними, у школі та під час спілкування з друзями в позашкільний час. Презентація груп. Обговорення.

3. Розвиткова гра «Марка доброчесності» (10 хв.).

Керівник гуртка пропонує створити марку доброчесності, просить групи, які працювали разом, залишитися та визначитися зі створенням марки доброчесності (обговорення та зображення логотипу, його кольору, надпису). *Презентація «марок». Обговорення.*

4. Вправа «Доброчесність починається з тебе» (15 хв.).

Керівник гуртка пропонує учасникам поміркувати над алгоритмом створення доброчесності у власному житті: що вони вміють робити, щоб створити простір доброчесності для себе: «Кожен з вас вже багато знає про недоброчесність та як її уникнути в інформаційному просторі».

Наприклад, пропонується аргументувати, в яких ситуаціях поведінка не є доброчесною:

- копіювання текстів;
- посилання на одного й того ж автора;
- запозичення без посилань;
- робота з текстом, його аналіз та узагальнення;
- критика автора тексту;
- зауваження щодо стилю письма автору тексту;
- самостійні висновки, судження, припущення;

- невиконання домашніх завдань;
- списування готових домашніх завдань.

Вислуховуються думки кожного учасника, усі «за» та «проти». Ведучий виступає в ролі фасилітатора, не нав'язує рішення, учасники роблять вибір самі й озвучують наявність та відсутність доброчесної поведінки у запропонованих ситуаціях, а також за можливістю та бажанням поділитися, чи були такі випадки в житті учасників.

5. Вправа «Малюнок доброчесності» (15 хв.)

Керівник гуртка: «А зараз, давайте спробуємо зобразити свій простір доброчесності в малюнках. Пропоную вам намалювати власну доброчесність». *Учасники показують малюнки, які вони можуть малювати або у будь-якому графічному редакторі або традиційно, супроводжуючи розповіддю про те, що вони зобразили. Фото малюнків завантажуються і прикріплюються на онлайн-дошці у сервісі Canva з надписом «Малюнок доброчесності».*

6. Розвивальна гра «Як не стати заручником недоброчесної поведінки?» (10 хв.).

Ведучий: «Кожен з вас знає про те, що кожна праця вимагає часу, сил, енергії. І часто невірним є твердження, що краще присвятити час будь-якій іншій справі, аніж, наприклад, самостійно написати твір, виконати завдання з підвищеним рівнем складності. Спробуємо уявити людину, яка бажає якомога максимально використати інформацію з джерел без її опрацювання, наприклад, для того, щоб здати реферат або дослідницький проєкт. Пропонується кожному за змодельовати правила поведінки в ситуаціях, які провокують недоброчесну поведінку під час спілкування у мережі Інтернет. *Вправа розвиває гнучкість, навички протидії недоброчесності.*

7. Вправа «Формуємо культуру доброчесності!» (10 хв.). Ведучий: «Ваші вміння протистояти недоброчесній поведінці є впевненим стартом у формуванні культури доброчесної поведінки, яка стане дороговказом у інформаційному просторі. У кожного з вас є можливість стати дорослою та відповідальною людиною, але для цього, звичайно, потрібно навчитись діяти впевнено та бути доброчесними у своїх діях. Учасники об'єднуються у сесійних залах у підгрупи та створюють агітаційні програми «Навіщо нам культура доброчесності?»

Обговорення. Обов'язково обговорюється, для чого це потрібно кожному учаснику підгрупи.

8. Узагальнення (10 хв.). Учасникам пропонується поговорити про те, чому вони навчилися на занятті. Ведучий ставить запитання: «Що для вас було цікавим?», «Чому ви навчилися?», «Що найбільше запам'яталося?», «Чи потрібно ще проводити заняття за цією темою?», «Чи справдилися очікування?». Рефлексія на онлайн-дошці.

9. Побажання (10 хв.). Ведучий пропонує вихованцям продовжити по черзі фразу «Я бажаю, щоб ...» (Учасники висловлюють свої побажання тому, кому б вони хотіли їх висловити).

**Опис занять програми з розвитку навичок протидії
секстингу серед підлітків закладів загальної середньої освіти
«Обережність та обачливість - помічники мого життя»**

Авторки: Беляєва К.Ю., Іванюк К.В.

Заняття 1. Тема «Межі мого Я»

Мета заняття: розвиток почуття власної гідності та формування адекватного ставлення до оточуючого середовища як у реальному, так і у віртуальному просторі.

Обладнання: онлайн-плакати з зображенням людей, аркуші, фломастери, музика.

Хід заняття.

Соціальний педагог розпочинає розповідь про особливості реального та віртуального світу, показує фото, на яких зображені люди різного віку та професій, роблячи акцент на неоднозначності сприйняття один одного у реальному житті (дивлячись на фото ми відчуваємо різні емоції), тому й важливо відчувати різницю між віртуальним та реальним сприйняттям цих людей. «Ми всі різні, і по-різному сприймаємо один одного. Тому давайте для кращого розуміння у нашій групі познайомимось».

1. Знайомство (10 хв). Соціальний педагог пропонує підліткам познайомитись, щоб їм було краще працювати одне з одним.

2. Привітання, побажання, очікування (15 хв).

Учасники бажають одне одному щось приємне на час роботи у групі, говорять про те, що вони бажають отримати, чому саме навчитись. Соціальний педагог на ватмані записує ім'я дітей і навпроти їх очікування від заняття.

3. Правила роботи (15 хв.). Соціальний педагог: «Як ви вважаєте, чому у нашому житті є правила?», «А чи знаєте ви правила у мережі?». Учасники відповідають. «А як ви вважаєте, навіщо взагалі потрібні правила?». Соціальний педагог записує правила на ватмані з надписом «Наші правила». Якщо дітям складно називати правила, то соціальний педагог допомагає, пропонуючи правило, враховуючи інтереси дітей.

4. Руханка «Настрій через серце» (10 хв.). Соціальний педагог: «Пропоную передати це серце в особисті повідомлення або в чаті (якщо в очному форматі з рук в руки), і перед тим, як передавати, скажіть, будь ласка, приємне слово тій людині, якій ви будете його передавати. Увага! Серце, коли чує погані слова, ображається!» *Під час виконання вправи звучить весела музика.*

5. Вправа «Моє ім'я» (10 хв).

Соціальний педагог: «Згадайте, як вас називали батьки, коли ви були зовсім маленькими». Учасники згадують, як їх називали або називають у ласкавій формі, потім говорять про те, як вони бажають, щоб їх називали тепер і обґрунтовують своє

бажання. Дана вправа сприяє налагодженню стосунків у групі, особливо у тих випадках, коли учасники можуть ображати один одного або стають жертвами кібербулінгу, особливо під час спілкування у мережі.

6. Вправа «Аватарка» (20 хв).

Соціальний педагог: «Пропоную вам зараз подумати над тим, як би вам зручно і краще було опублікувати свій профіль і записати своє ім'я в мережі, який би ви використали аватар?». Обговорення. Соціальний педагог прикріплює фото малюнків на онлайн-дошку, так, щоб усі бачили малюнки з аватарами. Запитання: Що ви вкладали, коли малювали аватар? Чи хотіли б ви його змінити? Як ви думаєте, яку реакцію цей аватар викликати у ваших однолітків? А у батьків? Чи хотіли б ви, щоб людина, яка для вас є цінною побачила цей аватар?

7. Завершення заняття (10 хв.).

Соціальний педагог дякує за заняття, запитує, що сподобалось найбільше, чого не вистачало.

Заняття 2. Тема «Мій особистий простір»

Мета: Формування в учнів уявлень про свій особистий простір, розвиток почуття власної гідності, знань про захист своїх персональних даних, вмінь обмежувати інформацію про себе у соціальних мережах.

Обладнання: аркуші А-4, скотч, маркери.

Хід заняття.

Вступне слово соціального педагога: «Сьогоднішнє заняття буде присвячено розгляду розмаїття нашого спілкування з іншими не лише з тими, кого бачимо щодня, а й з тими людьми, які, спілкуються переважно в мережі».

Привітання учасників. Повідомлення теми заняття. (10 хв). Соціальний педагог запитує, з яким настроєм учасники тренінгу прийшли на заняття, що вони хочуть отримати від роботи.

1. Гра «Чарівне яблуко» (10 хв.).

Учасникам пропонується спочатку просто передати зображене яблуко на онлайн-дошці і сказати чарівне слово. Вправа дозволяє сфокусувати увагу та за потребою пофантазувати над чарівними словами.

2. Вправа «Особисте та спільне» (15хв.).

Соціальний педагог пропонує підліткам об'єднатися у 4 сесійні підгрупи: (наприклад: «чай», «кава», «молоко», «сік»), завдання для кожної з них – написати, що вони включають у поняття «особисте життя», тобто те, що є має бути приватним, і може не стосуватися інших, а також, що вони включають у поняття «спільна діяльність». Можливо дітям, в яких порушено відчуття власного простору, знадобиться допомога. Можна запропонувати список задаючи запитання за допомогою списку слів:

- особисті фото
- гігієна
- режим дня

- власна кімната
- робочий стіл на ноутбуці
- електронна пошта
- виступ у шкільному заході
- репетиція агітбригади
- шкільна газета
- похід
- екскурсія
- допомога іншим
- контрольна робота
- зошит

Учасники обирають самі, куди записати це слово.

Обговорення: «Що ви відчували, коли обирали особисте, а що – коли спільне?», «Чи складно вам це було робити?», «Які слова було складно віднести у категорію?», «Як ви думаєте, чому важливо розуміти, де спільне, а де ваше особисте?».

3. Закріплення. Соціальний педагог: «Я бажаю, щоб у вашому житті завжди було місце для власного простору, де все, що у вас є має свій зміст, і має право залишатися вашим особистим».

4. Вправа «Блогер» (15 хв.).

Дітям пропонується уявити себе блогером та описати, з чого буде складатися створення ними власного блогу, починаючи від тематики до реклами. Коли учні будуть презентувати свій блог, можна поставити запитання: «Що б ти хотів (ла) донести іншим у цьому блозі?», «Як цей блог може допомогти у вирішенні суспільної проблеми (бідність, насильство, шкідливі звички, інтернет-залежність і т.ін)», «Чи будете Ви у блозі розміщувати особисті фото?».

Вправа підсилює усвідомлення учнями відповідальності за продукт своєї діяльності, допомагає більше подивитись на суспільні проблеми та зрозуміти необхідність суспільно корисних дій. Обговорення.

5. Руханка «Роби, як я» (10 хв.).

Учні піднімаються. Їм пропонується потопати ногами, потім поплескати у долоні, а у кінці крикнути ім'я будь-якого учасника групи, який змінює вправу, і всі повторюють за ним, бажано, щоб було названо ім'я кожного учасника.

6. Вправа «Про себе в мережі» (20 хв.).

Соціальний педагог: «Кожен з вас щойно був блогером, ви зрозуміли, мабуть, що це не просто розваги, а те, що ми створюємо може знайти у користувачів як підтримку, так і незадоволення або просто пасивне відношення. Важливо те, як ви самі відноситеся до того, що пропонуєте іншим, яку інформацію про себе надаєте. Отож, прошу вас написати декілька речень, які б вам самим було б комфортно прочитати про себе в мережі. Для цього пропоную вам об'єднатися у сесійні групи, і завдання для кожного з вас - написати по два листи – про себе, і того, хто поруч з вами у парі. Потім

порівняйте написане вами, і вашим учасником. Обмін емоціями, обговорення. «Чи часто співпадав зміст ваших листів?», «Чи складно було писати про когось?», «Чи складно писати про себе?»

7. Завершення заняття вправа «Кулька» (10 хв.).

Соціальний педагог: «Уявіть собі, що ця кулька – це ваше серце, щоб ви могли зробити, щоб йому було приємно, можливо вам хочеться щось з ним зробити, у вас є можливість сказати щось своєму серцю або зробити те, що бажаєте».

8. Обговорення. Побажання. Запрошення на наступне заняття (10 хв.).

Заняття 3. Тема «Почуття у мережі: вигадка та реальність»

Мета: формування знань про встановлення знайомства й подальших стосунків у мережі, доведення необхідності захисту своїх даних, робота над корекцією потреби виставляти свої фото у мережі, розвиток вмінь протидії оманливим пропозиціям.

Обладнання: маркери, фломастери, аркуші. **Хід заняття.**

1. Привітання. Повідомлення теми. (10 хв.). Визначення настрою учнів на заняття.

2. Бесіда соціального педагога «Що таке почуття?» (10 хв.) Соціальний педагог наголошує, що почуття залежать від наших емоцій, ставлення до світу, і того, як і з ким ми спілкуємось.

3. Гра – розминка «Літак» (5 хв.).

Учням пропонується зобразити літак, озвучити його, домовитись, щоб усі частини працювали добре, не виходячи зі строю, потім вирушити в подорож. Під час виконання вправи учасники узгоджено озвучують такі звуки, як підйом літака у повітря, різні сигнали на пульті, а також, не розриваючи рук йти на посадку. Виконання вправи сприяє формуванню почуття відповідальності за себе та ближніх.

4. Вправа «Моя сторінка» (20 хв.). Соціальний педагог пропонує написати на аркушах, що представлено у кожного на сторінці у соціальній мережі, наприклад, Фейсбук або Інстаграм. Доречними будуть запитання: «Чи влаштовує Вас Ваша сторінка?», «Чи хотілося б щось додати, і якщо так, то з якою метою?». Обговорення.

5. Вправа «Почуття у мережі: за та проти»(15 хв.).

Соціальний педагог пропонує учням замислитись над відповідями на питання, чи існує факт встановлення почуттів у мережі, наскільки це реальні почуття, і чи є тут ризик. Для цього учасники об'єднуються у підгрупи, кожна з яких прописує позитивні та негативні моменти встановлення й розвитку почуттів у мережі. Обговорення. Захист презентацій.

Почуття у мережі	
За	Проти

6. Гра-розминка «Світолофор» (10 хв.) Учасники об'єднуються у сесійні групи,

яким ставиться завдання – знайти у кімнаті предмети для виконання завдання – швидко зробити світлофор, але підійти до цього творчо. Мета вправи – згуртованість групи та корекція невпевненості, підкріплення ідеї, що кожен є гідною й унікальною особистістю. Світлофор – це реагування на правила. Слід довести, що кожен, хто дотримується їх на дорозі, піклується про свою безпеку. Тож варто піклуватися про неї і в мережі. Учні можуть використовувати не лише клей, папір, ножиці, тканини, а й те, що вони хочуть додати, головне, щоб світлофор утворився вірно.

7. Вправа «Правда чи брехня?» (20 хв.)

Соціальний педагог пропонує фрази-висловлювання почуттів, якими можуть маніпулювати у мережі, і пропонує підгрупам визначити, чи є на їхній погляд ці фрази правдивими.

Список фраз (позначте + або V)	Правда	Брехня
«Мені подобається твоє фото, я закохався...»		
«У тебе чудова посмішка, поспілкуємось»		
«Ти той, хто мені потрібен, чекала на тебе все життя?»		
«Я буду твоїм другом, тільки відправ мені своє фото без одягу»		
«Я думав ми справжні друзі й будемо любити один одного все життя»		
«Довіряй мені, я твій справжній друг, ніхто про це не дізнається»		
«Нашу переписку ніхто не читає, у мене пароль на ноутбук, тому ніхто не побачить твоє фото, лише я»		

Закріплення знань та вмінь оцінювати інформацію

8. Обговорення. Завершення заняття (10 хв.). Соціальний педагог: «Що ви відчували протягом заняття?», «Які знання отримали?», «Що сподобалось?», «Чого не вистачало?»

Заняття 4. Тема «Моя гідність та незалежність»

Мета: формування уявлень про свою гідність, розвиток вмінь бути незалежним від думки оточуючих, розкривати свою індивідуальність через активну діяльність, зменшення потреби до демонстрації й оновлення власних фото у мережах.

Хід заняття.

1. Привітання. Повідомлення теми заняття (10 хв.).

2. Бесіда соціального педагога «Що таке гідна поведінка?» (15 хв.)

Соціальний педагог пропонує учасникам групи замислитись над тим, яку поведінку вони характеризують як гідну. У процесі отримання відповідей, рекомендовано зробити уточнення, що говорячи про гідність, ми маємо на увазі й повагу, й самоповагу, й пошану, й рівне ставлення, сприйняття інших людей та нас самих такими, якими ми є. «Насамперед, ми говоримо про повагу до себе та про неможливість бути приниженим у власних очах. Якщо ми розуміємо, що ми варті чогось, що ми рівні з іншими, то ми відчуваємо себе гідними. Тоді ми поважаємо й себе, й інших». Запитання до учасників:

Як себе поводить підліток з такою поведінкою? Чи важливо, щоб поведінка була саме такою? Що це дає підлітку? Думки учнів фіксуються на ватмані, розбираються усією групою.

3. Руханка «Веселий рахунок» (5 хв.).

Соціальний педагог пропонує дітям повторювати рухи під слова вірша з подальшим прискоренням:

*На один – в долоні поплескаймо,
А на два пострибаймо разом,
На три – назад всі повертаймось,
А на чотири співаймо «А-а-а-а» гуртом
А коли почуймо «п'ятий» – треба все це прискоряти! (збільшення темпу виконання вправ)*

Мета руханки – підвищення активності учасників.

4. Вправа «Ознаки незалежної людини» (15 хв.).

Соціальний педагог об'єднує учасників у 4 сесійні підгрупи й пропонує кожній з них виокремити ознаки людини, яка не залежить від думки оточуючих «Як вона поводить себе з іншими?», «Як вона поводить у мережі?», «Чи допомогла б така поведінка мені розвиватись, бути собою?». Обговорення. Презентація роботи у підгрупах.

5. Вправа «Моя незалежність» (10 хв.). Соціальний педагог пропонує дітям продовжити фрази: «Бути незалежним від інших - це.....», «Я незалежний (а)....», «Моя незалежність від думки інших допомагає мені....». Учні продовжують фрази, а соціальний педагог записує вислови на онлайн-дошці.

6. Вправа «Квітка індивідуальностей» (15 хв.). Соціальний педагог: «А давайте тепер спробуємо створити квітку своєї індивідуальності. Для цього об'єднаємось знову в підгрупи». Соціальний педагог прикріплює пелюстки квітки на дошці а сервісі Canva, на яких записує те, що учасники відзначили у собі і охарактеризували як свою індивідуальність, те, що виражає їхню поведінку, і допомагає їм бути собою. Перед цим учасники обговорюють у групі, те що таке індивідуальність, соціальний педагог допомагає дітям називати ознаки своєї поведінки, зазначає, що індивідуальні відтінки має усвідомлена діяльність людини,

зокрема її судження, вчинки, культурні потреби. І хоча вони не дуже відрізняються від тих, що притаманні й іншим людям, представникам однієї і тієї ж соціальної групи, однак в індивідуальності є щось своє, притаманне тільки їй.

7. Обговорення (10 хв.). Соціальний педагог: «Це дійсно чудова й фантастична квітка, оскільки немає схожих на неї інших квіток. Кожна пелюстка неповторна, пропонується проговорити те, як учасники себе відчували на заняттях, які нові знання отримали, чи потрібні їм ці знання у житті.

Заняття 5. Тема «Бути обачливим – це для мене»

Мета заняття: корекція залежної поведінки у результаті тривалого перебування у мережі, формування відповідального ставлення до себе та інших, закріплення вмінь та навичок обачливості й передбачення результатів своїх дій.

Обладнання: фломастери, аркуші А-4, паперова троянда, малюнок з зображенням кораблю.

Хід заняття:

Соціальний педагог: «На наших заняттях ми постійно пересвідчуємось, що світ наш сповнений новими подіями, враженнями. Буває часто так, що ми не відчуваємо якихось надзвичайних вражень. Мабуть, тоді важливо згадати, що життя наше дійсно цікаве, і насичене різними подіями, які потребують від нас уважного ставлення до них. Як бути уважними до цих подій, вміти на них реагувати і бути обачливим, дізнаємось на цьому занятті».

1. Привітання, очікування, побажання (10 хв.).

2. Гра «Чий стілець?» (в очному форматі) (10 хв.).

Соціальний педагог повідомляє правила гри. Стільці стоять по колу, а учні — сидять на них. Потрібно всім почати рух по колу так, щоб повернутися кожному на свій стілець. Ускладнення — половину стільців прибирають. Виконання вправи дозволяє сформуванню в учнів гнучкість, винахідливість.

3. Вправа «Подорож» (10 хв.).

Дітям пропонується здійснити подорож по різним країнам з різною культурою й традиціями. Завдання для підгруп - створити список дій для безпечного і комфортного перебування у кожній з них. Учні самі обирають назву країни, говорять про особливості поведінки її мешканців. Презентація. Обговорення. Висновок: «Коли ми потрапляємо у чужу країну, ми дотримуємося правил перебування у ній, і не робимо вільно те, що ми робимо не замислюючись у нашій країні. Отож, якщо ми порівняємо країну з мережею Інтернет, ми теж маємо обрати певні правила поведінки у ній, так як це - не наш дім чи кімната, де ми можемо вести себе так, як звикли. У цьому і проявляється обачливість людини, її вміння передбачати ситуацію, яка може спричинити ризик здоров'ю, а можливо й усьому життю людини».

4. Руханка «З піснею по життю» (10 хв.). Соціальний педагог: «Ви напевне вже знаєте, що таке обачливість, а тепер я пропоную вам заспівати пісню про цю якість особистості. Повторюйте за мною не лише слова, а й рухи, а також давайте спробуємо

заспівати їй на різні мотиви ваших пісень.

*«На «О» - потягнемось угору (тягнеться угору),
На «Б» на носочках піднімусь (піднімається на носочках),
На «А» - руки в боки (розведення рук у боки),
На «Ч» - я вправо повернусь (повертається вправо),
На «Л» - почну свою розмову (імітує розмову),
На «И» - сусіду посміхнусь (посмішка),
На «В» - я повертаюсь вліво (повертається вліво),
На «І» - роблю я жест красивий (робить щось подібне реверансу),
На «С»- я силу в м'язах покажу (показує руками силу, піднімаючи одну та другу)
На «Т» - приємне щось скажу (з посмішкою на обличчі повертається до сусіда і імітує розмову)*

*А на м'який знак можу знову заспівати, обачливість важливо обирати!
Вправа сприяє розвитку уважності, позитивного настрою на роботу в групі, активізує знання про обачливість.*

5. Вправа «Як бути обачливим?» (20 хв.).

Дітям пропонується декілька ситуацій, які провокують ризиковану поведінку у мережі. **Перша група:** Ви отримали листа від незнайомця, який пропонує вам додати вас у друзі, пише, що знає ваших батьків.

Друга група: Одноліток з агресивним аватаром пише, що хоче познайомитися з вами, тільки дуже соромиться, оскільки не хоче, щоб хтось знав про його вади, просить вас надіслати інтимне фото, щоб якимось розвеселити своє життя, яке йому набридло, і якщо ви не погодитесь, він вчинить самогубство.

Третя група: Дорослий чоловік написав дівчинці 14 років листа з компліментами на її адресу й проханням поспілкуватися з ним, оскільки йому набридло спілкуватися з жінками його віку, а він начебто побачив у цій дівчинці справжню красу й не знаходить собі місця.

Четверта група: Бізнесмен з іншої країни пише Вам листа і додається у друзі, видає себе за спонсора дитячих організацій, обіцяє сплатити вам переліт до його країни і дуже хоче поспілкуватися навіть з батьками, тільки для початку як «бонус» «дуже прохає ваше фото».

Соціальний педагог пропонує визначити, наскільки ризикованою чи неризикованою на думку учнів є кожна ситуація, і план дій учнів у цій ситуації, тобто, як вони відреагують.

Обговорення з презентаціями.

6. Вправа «Смайл» (10 хв.).

Соціальний педагог бере у руку смайлик з папірця, пропонує передати його по колу із озвучуванням побажання сусіду й усім, хто працював у колі протягом заняття.

7. Вправа «Корабель дорослого життя» (10 хв.).

На екрані зображений корабель. Учасники прикріплюють на нього листівки (у сервісі Canva) з описом власних сподівань від дорослого життя. Соціальний педагог

дякує учасникам за роботу, вказує, що корабель став красивішим від їх гарних намірів.

8.Обговорення. Рефлексія (10 хв.). Учасники висловлюють свої думки з приводу проведеного заняття з обачливості, роблять висновки.

Заняття 6. Тема «Створи свій безпечний простір»

Мета: формування у підлітків знань про безпечне перебування у мережі, розвиток вмінь захищати себе та свою інформацію, можливостей аналізувати переваги створення власного безпечного простору й ризики за його відсутності.

Обладнання: аркуші А-4, фломастери, олівці.

Хід заняття.

1. Привітання. Соціальний педагог повідомляє тему заняття, визначає очікування (10 хв.).

«Ми вже говорили про те, що в кожного з нас є свої межі спілкування і є особистий простір. Сьогодні поговоримо про те, як зробити його безпечним. Соціальний педагог фіксує на онлайн-дошці очікування дітей від заняття, спостерігає за учасниками, допомагає їм висловлюватись, мотивує їх до висловлення своїх очікувань.

2. Вправа «Правила безпеки у соціальних мережах» (10 хв.).

Соціальний педагог: «Чи знаєте, ви, що допомагає нам захищати себе у мережі, і при цьому краще розуміти один одного?» Учасникам надається можливість висловити свою думку щодо цього.

Фахівець допомагає, активізує увагу учнів), а потім повідомляє, що правила у мережі допоможуть нам досягнути тих очікувань, про які учасники говорили тільки що. Соціальний педагог допомагає називати ці правила, пояснюючи кожне з них, наприклад: поважати інших; писати лише те, що хотів би почути сам; реагувати лише на повідомлення від знайомих та друзів; бути обережним та обачливим; виставляти лише ті світлини, які не завдадуть шкоди репутації.

Правила записуються на онлайн-дошці, за необхідністю група буде звертатися до них.

3. Розвиткова гра «Ноутбук» (10 хв.). Соціальний педагог пропонує поррахувати, з яких частин складається ноутбук, а потім розподілитись за рахунком, хто за яку частину буде відповідати. Соціальний педагог допомагає учням визначитися з частинами, пропонуючи список на екрані з описом частин:

- материнська плата
- клавіатура
- миша
- пластик або метал
- екран
- система охолодження

- повітря
- радіатор
- привід DVD
- карта оперативної пам'яті
- зарядний пристрій

Робиться акцент на тому, що якщо якась частина зламається чи почне працювати не так, як раніше, нам некомфортно буде також працювати, тому всі повинні берегти один одного, допомагати, наприклад, системі, яку заразив вірус. Надаються команди, які учасники разом повторюють: «Ноутбук вмикається!»,

«Починає працювати!», «Строк дії антивірусної програми закінчився», «Ноутбук перезавантажується», «Ви не можете «забанити» непроханого гостя у мережі Фейсбук, який вже 1 місяць намагається додати вас у друзі.... (Пауза), «Фото з відпочинку на морі, яке було на робочому столі вашого ноутбука чомусь потрапило до людини з паралельного класу, з яким Ви в конфлікті». «Давайте разом налагодимо систему й захистимо особисту інформацію власника ноутбука». Запитання: Чи всі частини ноутбука працювали? Якщо не всі, то чому? Чи відчували ви відповідальність за роботу усього пристрою?

Вправа допомагає зорієнтувати зусилля у проблемній ситуації, бути дружніми та зосередженими, вміти захищати себе.

4. Вправа «Створи безпеку навколо себе» (15 хв.). Соціальний педагог пропонує поміркувати над тим, що вони вміють робити, щоб створити додатково безпеку навколо себе і своєї інформації (5 хв.). Обговорення (10 хв.). Фахівець акцентує увагу дітей на тому, що кожен з них вже багато знає про ризики у мережі і про те, як допомогти їх уникнути. Група відповідає на запитання: «Чи безпечно дівчаткам вставляти свої фото відпочинку на пляжі у купальнику?» Вислуховуються думки кожного учасника, усі за та проти. Соціальний педагог не нав'язує рішення, учасники роблять вибір самі і озвучують наявність та відсутність ризику.

5. Вправа «Малюнок мого простору» (15 хв.) Соціальний педагог: «А тепер давайте спробуємо зобразити свій простір у малюнках. Пропоную вам намалювати свою безпеку у мережі». Учасники показують малюнки, супроводжуючи розповіддю про те, що вони зобразили. Малюнки прикріплюються на ватмані з надписом «Малюнок мого простору».

Соціальний педагог: «Як приємно дивитись на ваші малюнки! Кожен з вас попрацював над тим, щоб у нас вийшла така чудова картина безпечного простору у мережі». (Учасники аплодують собі і групі за допомогою опції «Аплодувати»).

6. Розвиткова гра «Хижак у мережі» (10 хв.). Соціальний педагог: «Кожен з вас був у лісі, і часто міг чути звуки різних тварин. Давайте спробуємо уявити мережу у вигляді лісу, де ми побачили хижака, який полює на вас, пропонується кожному за годинниковою стрілкою змодельовати безпечну поведінку. Хижак – це той, хто шукає жертву, яка відреагує на оманливу пропозицію познайомитися ближче, увійти у довірливі стосунки й надіслати фото інтимного характеру. Вправа розвиває

спостережливість, гнучкість, навички протидії маніпулюванню у соціальних мережах.

7. Вправа «Чому ми маємо ще навчитись?» (10 хв.). Соціальний педагог: «Ваші вміння протистояти маніпулюванню є добрим початком у створенні власного безпечного простору. Вірю, що в кожного з вас є можливість стати обачливою людиною, але для цього, звичайно, потрібно навчитись захищати себе. Давайте подумаємо, чому ще ми з вами маємо навчитись, чого кожному з вас не вистачає, щоб відчувати себе захищеним, наприклад, під час перебування у мережі». Соціальний педагог: «Людина навчається протягом усього життя, я також навчаюсь разом з вами». Учасники думають над запитанням. Обговорення. Соціальний педагог допомагає висловлювати думки, фіксує їх на ватмані з надписом «Чому ми маємо ще навчитись?». Обов'язково обговорюється для чого це потрібно дитини, як це важливо для неї.

8. Узагальнення (10 хв.). Пропонується поговорити про те, чому вони навчилися на занятті. Соціальний педагог задає запитання: «Що для вас було цікавим?», «Чому ви навчилися?», «Що найбільше запам'яталось», «Чи потрібно проводити далі заняття?» , «Чи виправдались очікування?»

9. Побажання (10 хв.). Я бажаю, щоб ...(висловлюють свої побажання тому, кому б вони хотіли їх висловити).